

ERUDITIO
MORES
FUTURUM

Alena ĎURICOVÁ

**MORFOLOGICKO-SYNTAKTICKÉ
A TEXTOVÉ ASPEKTY
NEMECKÉHO PRÁVNEHO
JAZYKA**

Banská Bystrica 2003

**FAKULTA HUMANITNÝCH VIED
UNIVERZITY MATEJA BELA V BANSKEJ BYSTRICI**

Alena ĎURICOVÁ

**MORFOLOGICKO-SYNTAKTICKÉ A TEXTOVÉ ASPEKTY
NEMECKÉHO PRÁVNEHO JAZYKA**

2003

Autor: © PhDr. Alena Ďuricová, PhD.

Recenzenti: Doc. PhDr. Taida Nováková, CSc.
Doc. PhDr. Mária Vajičková, CSc.

ISBN 80-8055-799-3
EAN 9788080557997

ABSTRAKT

Ďuricová, Alena: Morfológicko-syntaktické a textové aspekty nemeckého právneho jazyka. [Monografia]/ Alena Ďuricová. – Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici. Fakulta humanitných vied. Katedra germanistiky. 2003.

Monografia je venovaná problematike odborných jazykov v nemčine a všeobecným vlastnostiam a špecifikám nemeckého právneho jazyka, pričom ťažisko predstavuje charakteristika morfológickej, syntaktickej a textovej roviny odborných jazykov v nemčine a nemeckého právneho jazyka. Autorka poukazuje na základe analýzy textov z oblasti obchodného práva na špecifiká nemeckého právneho jazyka na uvedených jazykových rovinách.

KEÚČOVÉ SLOVÁ

Monografia. Nemecký jazyk. Odborné jazyky. Právny jazyk. Jazykové roviny. Morfológická rovina. Syntaktická rovina. Textová rovina. Všeobecné vlastnosti. Špecifické vlastnosti.

ABSTRACT

Đuricová, Alena: Morphologisch-syntaktische und textuelle Aspekte der Rechtssprache im Deutschen. [Monographie]/ Alena Đuricová. – Matej-Bel-Universität in Banská Bystrica. Geisteswissenschaftliche Fakultät. Institut für Germanistik. 2003.

Die Monographie ist der Problematik der Fachsprachen im Deutschen und den Merkmalen und Besonderheiten der deutschen Rechtssprache gewidmet, wobei der Schwerpunkt die Charakteristik der morphologischen, syntaktischen und der Textebene der Fachsprachen und der Rechtssprache im Deutschen ist. Auf Grund der Analyse der Texte aus dem Bereich des Handelsrechts wird auf die charakteristischen Merkmale und Besonderheiten der deutschen Rechtssprache hingewiesen.

SCHLÜSSELWÖRTER

Monographie. Deutsch. Fachsprachen. Rechtssprache. Sprachebenen. Morphologische Ebene. Syntaktische Ebene. Textebene. Merkmale. Besonderheiten.

Obsah

	Úvod	6
1	Morfologicko-syntaktická rovina odborného a právneho jazyka	7
1.1	Morfologicko-syntaktická rovina odborných jazykov	7
1.2	Morfologicko-syntaktická rovina právneho jazyka	9
1.2.1	Substantívum v právnom jazyku	9
1.2.1.1	Funkcia substantíva v právnom jazyku	9
1.2.1.2	Nominalizačná transformácia	10
1.2.1.3	Funkcia genitívu v právnom jazyku	13
1.2.1.4	Substantíva v právnom jazyku v porovnaní s bežným jazykom	16
1.2.1.5	Substantíva v právnom jazyku v porovnaní s inými odbornými jazykmi	18
1.2.1.6	Substantíva v právnom jazyku v porovnaní s bežným jazykom a inými odbornými jazykmi	20
1.3	Adjektívum a prítícipium v právnom jazyku	22
1.4	Verbum	26
1.4.1	Infinitív a modálne slovesá	27
1.4.1.1	Funkcia modálnych sloviess	27
1.4.1.2	Funkcia infinitívu a infinitívnych konštrukcií	31
1.4.1.3	Jazykové prostriedky ako konkurenčná forma modálnych sloviess	33
1.4.2	Pasív v právnom jazyku	37
1.5	Typy vedľajších viet v právnom jazyku	40
2	Textová rovina odborného a právneho jazyka	43
2.1	Textová rovina odborných jazykov	43
2.2	Vlastnosti odborných textov	45
2.2.1	Vlastnosti odborných textov z pohľadu funkcie	45
2.2.2	Makroštruktúra odborných textov	46
2.2.3	Mikroštruktúra odborných textov	47
2.3	Druhy textov	48
2.4	Textová rovina právneho jazyka	51
	Záver	57
	Literatúra	

Úvod

Odbornej slovnej zásobe je pripisovaný centrálny význam v popisovaní a určovaní odborného jazyka a u „všetkých tých, ktorí sa niekedy zaoberali odbornými jazykmi, panuje jednotnosť, že ich špecifikum sa najvýraznejšie prejavuje v ich slovnej zásobe“ (Hoffmann, 1987, 124). Z dôvodu, že morfológicko-syntaktickej a textovej roviny nie je v odbornej literatúre zameranej na odborné jazyky venovaný taký priestor ako lexikálnej roviny, rozhodli sme sa poukázať na všeobecné vlastnosti a charakteristické znaky odborných jazykov v nemčine a nemeckého právneho jazyka práve na uvedených jazykových rovinách. Cieľom práce je zároveň charakterizovať vzťah bežného jazyka a právneho jazyka, pričom sa zohľadňuje aj porovnanie s inými odbornými jazykmi, a to predovšetkým z oblasti prírodných vied a techniky, a to na základe výsledkov výskumov, ktoré sú uvádzané v odbornej literatúre.

Keďže ide o veľmi širokú problematiku, podrobnejšie sa venujeme len niektorým vybraným fenoménom – najfrekvencovanejším a najvýraznejším z hľadiska porovnania s bežným jazykom a inými odbornými jazykmi.

Predmet výskumu predstavujú odborné texty z oblasti obchodného práva, pričom sme za ťažisko zvolili nemecký Zákon o akciovej spoločnosti a Zákon o spoločnosti s ručením obmedzeným, keďže tieto tvoria východisko pri tvorbe textov v oblasti obchodného práva – ako sú spoločenské zmluvy, stanov, výpisy z obchodného registra, súdne rozhodnutia a pod. a Zákon o konkurze, ktorý je pre oblasť obchodného práva tak isto veľmi dôležitý. Na podloženie výsledkov výskumu sledujeme uvedené znaky a zvláštnosti právneho jazyka aj v texte nemeckého Obchodného zákonníka a Zákona o konkurze a vyrovnaní. Za účelom porovnania niektorých vlastností analyzujeme a porovnáваме aj spoločenské zmluvy, výpisy z obchodného registra a súdne rozhodnutia.

Monografia „Morfológicko-syntaktické a textové aspekty nemeckého právneho jazyka“ je spracovaná na základe dizertačnej práce s názvom „Všeobecné a špecifické vlastnosti jazyka odborných textov z oblasti obchodného práva“, ktorej ďalšiu ťažiskovú časť predstavuje kapitola venovaná lexikálnej roviny odborného a právneho jazyka. V snahe podať celkový pohľad na nemecký právny jazyk je dizertačná práca doplnená o vznik a vývoj odborných jazykov a právneho jazyka. Z toho istého dôvodu, ako aj z dôvodu narastajúcej potreby medzinárodnej odbornej komunikácie poukazujeme v dizertačnej práci aj na miesto a využitie nemeckých odborných jazykov a nemeckého právneho jazyka v pedagogickom procese a v cudzojazyčnej edukácii.

Nakoľko morfológicko-syntaktickej a textovej roviny nie je venovaný v odbornej literatúre taký priestor, ako roviny lexikálnej, je našim cieľom priblížiť nemecký právny jazyk práve z morfológicko-syntaktického a textového aspektu.

1 Morfológicko-syntaktická rovina odborného a právneho jazyka

1.1 Morfológicko-syntaktická rovina odborných jazykov

Ak vychádzame z porovnania a vzťahu medzi bežným jazykom a odborným jazykom, možno konštatovať, že na morfológicko-syntaktickej roviny je medzi nimi užšie prepojenie ako na roviny lexikálnej. Znamená to, že i keď slovná zásoba odborných jazykov preniká do bežného jazyka, nie je to v takej miere ako používanie určitých gramatických javov. Na roviny lexikálnej pozorujeme teda kvalitatívne rozdiely, vyvolané používaním termínov a na roviny morfológicko-syntaktickej spočívajú rozdiely medzi bežným a odborným jazykom v kvantitatívnom zastúpení morfológických a syntaktických javov. Odborný jazyk používa rovnaké slovné druhy s ich typickými gramatickými kategóriami a syntaktické konštrukcie, tak ako sú tieto vlastné bežnému jazyku. Napriek tomu sa však pri charakteristike odborných jazykov stretávame s gramatickými zvláštnosťami, resp. charakteristickými znakmi odborných jazykov na morfológicko-syntaktickej roviny. Uvedené kvantitatívne rozdiely medzi bežným a odborným jazykom na gramatickej roviny predstavuje uprednostňovanie určitých gramatických javov, resp. „modelov“ a ich frekvencia. Existenciu kvalitatívnych rozdielov na roviny lexikálnej a kvantitatívnych na roviny morfológicko-syntaktickej dokazuje i jazyková komunikácia medzi odborníkom a laikom, ktorému môže spôsobovať problémy v porozumení práve odborná slovná zásoba, odlišná od bežného jazyka, a nie gramatické javy ako také.

K morfológickým zvláštnostiam odborných jazykov patrí v paradigme verba uprednostňovanie 3. osoby a vyhýbanie sa 1. osobe s cieľom dosiahnuť objektivitu a všeobecnú platnosť odborných výpovedí. K ďalším dominujúcim gramatickým kategóriám odborných jazykov patrí indikatív, prítom a pasív, ktoré tak isto slúžia na zovšeobecnenie a dosiahnutie všeobecnej platnosti, pasív popri tom spĺňa funkciu anonymizácie. Za týmto účelom sa používajú aj infinitívne slovesné tvary, ktorých vysoká frekvencia je rovnako typická pre odborné jazyky. V paradigme substantíva je pre odborné jazyky typické časté používanie atributívneho genitívu alebo vytváranie väčších konštrukcií s viacerými genitívami, čo zodpovedá snahe o presné a jednoznačné vyjadrovanie a tendencii k ekonomickému vyjadrovaniu. Nominatív má v porovnaní s datívom a akuzatívom dominantné postavenie. **Syntaktické vlastnosti** odborných jazykov spočívajú tak isto v selekcii syntaktických konštrukcií, na základe čoho možno dokonca hovoriť o stavbe vety odborných jazykov. Používaním a uprednostňovaním určitých syntaktických konštrukcií na úkor iných vzniká i rozdiel medzi odbornými jazykmi a bežným jazykom na roviny syntaktickej.

Vychádzajúc z odbornej literatúry možno konštatovať, že v odborných jazykoch sa uprednostňujú verbo-nominálne konštrukcie, neosobné pasívne vety, namiesto vedľajších viet stoja rôzne druhy atribútov. Často sa používajú infinitívne konštrukcie a apozície.

Buhlmannová/Fearnsová (1991,49) vychádzajú pri popisovaní syntaktických zvláštností z druhov viet. Tvrdia, že v odborných textoch prevažujú hlavné vety a zložené súvetia s viacerými, navzájom závislými vedľajšími vetami, sú zriedkavé. Vychádzajúc zo skúmaného materiálu musíme povedať, že skutočnosť je zložitejšia. Je samozrejmé, že v odborných jazykoch sa používajú vedľajšie vety, pričom sa niektoré vyskytujú častejšie, iné zriedkavejšie. Tu je potrebné zdôrazniť, že používanie hlavných a vedľajších viet, resp. zložených súvetí závisí na jednej strane od vedného odboru, na strane druhej od druhu textu. Všeobecne však platí, že vedľajšie vety relatívne, kondicionálne, finálne a kauzálne sa používajú často, zriedkavejšie sú vedľajšie vety temporálne.

Walter von Hahn (1983,113) analyzuje syntaktické prostriedky používané v odborných jazykoch z pohľadu komunikatívnej funkcie. Pri zohľadnení tohto aspektu opisuje anonymizáciu, explicitné špecifikovanie a kondenzáciu ako tri kľúčové techniky ako aj syntaktické prostriedky, ktorými toto možno dosiahnuť. K tomuto aspektu môžeme priradiť aj charakteristiku jazykovej kondenzácie podľa E. Beneša (1981). Podľa jeho názoru slúžia na jej dosiahnutie okrem iného elipsa, pasívne konštrukcie a nominalizačná transformácia.

Aj keď sú syntaktické prostriedky, zvláštnosti, resp. charakteristické znaky odborných jazykov popisované z rôznych hľadísk, zhodujú sa rôzne prístupy v tom, že ich výber a použitie sú funkčne podmienené, ako to uvádza Fluck (1991, 56): „...sie entsprechen der geforderten Ausdrucksökonomie und dem Bestreben nach klarer und eindeutiger Fixierung von Sachverhalten und Denkbeziehungen.“

1.2 Morfológicko-syntaktická rovina právneho jazyka

Vychádzajúc z vyššie uvedených morfológických a syntaktických zvláštností odborných jazykov a analýzy nemeckého Zákona o akciovej spoločnosti uvádzame v ďalšej časti príklady a komentár k ich výskytu, prevahe a frekvencii v právnom jazyku s poukázaním na zhodu prípadne odlišnosť v porovnaní s bežným jazykom, resp. inými odbornými jazykmi. Pri analýze uvedených morfológických a syntaktických javov pokladáme zároveň za dôležité zohľadniť ich funkciu v uvedenom druhu textov.

I keď v niektorých nasledujúcich častiach práce vychádzame z morfológických znakov a v iných častiach je rozhodujúce syntaktické hľadisko, nie je pri charakterizovaní morfológických a syntaktických znakov, či zvláštností možné striktné oddeliť morfológiu od syntaxe, naopak je potrebné poukázať v niektorých momentoch na ich vzájomné ovplyvňovanie a prelínanie. Preto nepojednávame o morfológických a syntaktických znakov a zvláštnostiach právneho jazyka osobitne, ale v rámci morfológicko-syntaktickej roviny.

1.2.1 Substantívum v právnom jazyku

Používanie, postavenie, frekvencia a funkcia substantív v odborných jazykoch potvrdzuje potrebu a opodstatnenosť venovať sa im podrobne nielen na rovine lexikálnej, ale aj rovine gramatickej. V právnom jazyku je táto potreba podčiarknutá nadmerným výskytom substantív, čo patrí vlastne ku charakteristickým znakom právneho jazyka.

Ako uvádzame na inom mieste, pri charakteristike špecifik odborného jazyka je možné použiť rôzne prístupy, pričom sa vždy zohľadňujú jazykové prostriedky, cieľ a techniky ich použitia, a to v rôznych vzťahových kombináciách.

S cieľom poukázať na charakteristické znaky a zvláštnosti pri používaní substantíva a jeho gramatických kategórií v analyzovanom texte zákona a právnom jazyku vôbec budeme vychádzať z nasledovných hľadísk:

1. z hľadiska funkcie,
2. z hľadiska porovnania s bežným jazykom
3. z hľadiska porovnania s inými odbornými jazykmi.

1.2.1.1 Funkcia substantív v právnom jazyku

V právnom jazyku, pre ktorý je príznačné a charakteristické nadmerné používanie substantív, spĺňajú substantíva okrem svojich primárnych funkcií predovšetkým dve ďalšie funkcie - slúžia jednak na ekonomické vyjadrovanie a jednak na dosiahnutie presnosti, a teda aj jednoznačnosti. Za účelom ekonomického vyjadrovania sa používajú substantíva dokonca namiesto určitých syntaktických konštrukcií, využívajú pritom

nominalizačnú transformáciu ako známy prostriedok kondenzácie.

Nezanedbateľná úloha patrí aj gramatickým kategóriám substantíva. V odborných jazykoch dochádza k ich výraznej selekcii a výber určitých gramatických kategórií a ich uprednostňovanie pred inými má svoj význam a funkciu. Pri substantívach patrí táto vlastnosť genitívu. Jeho kľúčové postavenie spĺňa tak isto funkciu ekonomizácie a presnosti.

1.2.1.2 Nominalizačná transformácia

Z hľadiska používania substantív v právnom jazyku spĺňa dôležitú úlohu nominalizačná transformácia. Ako najčastejší a najznámejší prostriedok kondenzácie slúži na ekonomické vyjadrovanie, ktoré je nezanedbateľnou požiadavkou odborných jazykov vôbec. Nominalizačná transformácia má okrem toho podľa W. von Hahna (1983,118) tú prednosť, „dass man ohne Umformung und damit ohne Gefahr der Mißverständlichkeit die fast immer substantivische Terminologie benutzen kann.“

Pri nominalizačnej transformácii dochádza ku kondenzácii, k ekonomickému vyjadreniu tým, že sa slovesný tvar transformuje na substantívum, čo ovplyvňuje stavbu vety, pričom sa dlhšia syntaktická konštrukcia nahrádza kratšou.

Príklady pre jednotlivé typy nominalizačnej transformácie sme našli aj v analyzovaných textoch z oblasti obchodného práva, ako ich uvádzame ďalej. Pri nominalizačnej transformácii sa objekt v akuzatívne dostáva do pozície atribútu v genitíve (a), objekt v datíve a genitíve sa spravidla transformuje na prepozicionálny atribút (b). Pre subjekt platia obidve možnosti, t.j. môže sa meniť na atribút v genitíve alebo prepozicionálny atribút s použitím prepozície „durch“ alebo „von“ (c).

Príklady:

a)

- *Erwerb eigener Aktien durch Dritte*
- ... für Rechnung der Gesellschaft handelnder Dritter darf **Aktien** der Gesellschaft nur **erwerben** ...

- *Inpfandnahme eigener Aktien*
Jedoch darf ein Kreditinstitut im Rahmen der laufenden Geschäfte eigene Aktien ... als Pfand nehmen

b)

- *Berichte an den Aufsichtsrat*
- *Der Vorstand hat dem Aufsichtsrat zu berichten über ...*

- *Kreditgewährung an Aufsichtsratsmitglieder*
- *Die Gesellschaft darf Ihren Aufsichtsratsmitgliedern Kredit nur mit Einwilligung des Aufsichtsrates gewähren.*

c)

- *Weitergabe der Mitteilungen durch Kreditinstitute und ...*
- *Das Kreditinstitut hat die Mitteilungen weiterzugeben ...*

- *Sorgfaltspflicht und Verantwortlichkeit der Vorstandsmitglieder ...*
- *Die Vorstandsmitglieder haben die Sorgfalt ... anzuwenden...*

- *Verantwortlichkeit der Gründer*
- *Die Gründer sind der Gesellschaft als Gesamtschuldner verantwortlich*

V skúmanom texte je nominalizačná transformácia častým javom. V názvoch všetkých 493 paragrafov nenachádzame verbá, ale len substantíva, ktoré dokazujú proces nominalizácie. Svedčí o tom aj porovnanie názvov paragrafov s ich znením. V texte príslušných paragrafov sa striedavo používajú nominálne a verbálne konštrukcie.

Príklad:

názov paragrafu:

§ 33 Gründungsprüfung. Allgemeines

text paragrafu:

- *Die Mitglieder des Vorstandes und des Aufsichtsrates haben den Hergang der Gründung zu prüfen.*
- *... hat eine Prüfung stattzufinden.*

názov paragrafu:

§ 226 Kraftloserklärung von Aktien

text paragrafu:

- *... so kann die Gesellschaft die Aktien für kraftlos erklären,*
- *... hat die Kraftloserklärung anzudrohen*
- *Die Kraftloserklärung kann nur erfolgen, ...*
- *Die Kraftloserklärung geschieht durch Bekanntmachung ...*
- *In der Bekanntmachung sind die für kraftlos erklärten Aktien...*
- *... ob eine Aktie für kraftlos erklärt ist.*
- *Die neuen Aktien, die an Stelle der für kraftlos erklärten Aktien auszugeben sind, ...*

Vyššie uvedené vlastnosti substantíva i jeho gramatických kategórií a ich zastúpenie sme sledovali aj v nemeckom Zákone o akciovej spoločnosti. Zákon

o akciovej spoločnosti obsahuje 410 paragrafov, ktoré majú svoje označenie, resp. pomenovanie. Spolu s označením hláv a častí zákona nachádzame v celom texte spolu 493 uvedených názvov (nadpisov). Všimli sme si, akými slovnými druhmi a syntaktickými konštrukciami sú vyjadrené. Možno konštatovať, že nielen v texte paragrafov, ale aj v ich nadpisoch prevažujú substantíva a genitívne väzby. Z týchto genitívnych väzieb je 220 slovných spojení utvorených nominalizačnou transformáciou. Ide teda o spojenie substantíva utvoreného od verba spolu s ďalším substantívom v genitíve. Proces nominalizačnej transformácie dokazuje text paragrafov, kde sa vo všetkých prípadoch stretávame so striedaním verba a substantíva utvoreného od neho.

V mnohých prípadoch dochádza v znení paragrafov, v ktorých sledujeme proces nominalizačnej transformácie k ďalšiemu postupu, ktorým sa sleduje ešte ekonomickejší spôsob vyjadrovania, a to k tvoreniu kompozít. Substantívum v nominatíve, ktoré je utvorené od verba, a substantívum v genitíve sa nahrádza kompozitom, a tak sa v texte jednotlivých paragrafov striedajú až tri spôsoby vyjadrenia tej istej skutočnosti.

Príklady:

- *die neuen Aktien sollen nicht ausgegeben werden* →
- *Ausgabe der Aktien*
- *Aktienausgabe*

- *eine Aktiengesellschaft auf Aktien kann ihr Vermögen als Ganzes ... übertragen* →
- *Übertragung des Gesellschaftsvermögens* →
- *Vermögensübertragung*

- *die Hauptversammlung kann auch andere Verwendung beschließen* →
- *im Beschluss über die Verwendung des Bilanzgewinns* →
- *Gewinnverwendungsbeschluss*

- *Abschlag zu zahlen* →
- *die Zahlung des Abschlags* →
- *Abschlagzahlung*

- *Kredit gewähren* →
- *Gewährung des Kredits* →
- *Kreditgewährung*

- *eine Aktie für die Rechnung der Gesellschaft oder ... übernommen hat* →
- *Übernahme von Aktien* →
- *Aktienübernahme*

Verbo-nominálne väzby

Nominálny štýl právneho jazyka potvrdzuje aj časté používanie verbo-nominálnych väzieb (Funktionsverbgefüge). Sú medzi nimi väzby, ktoré sa vyskytujú aj v iných odborných jazykoch, napr.:

- *Anwendung finden*
- *Auskunft geben*
- *in Anspruch nehmen*
- *Berichte erstatten*
- *Antrag stellen*
- *Beschluss fassen,*

ale aj väzby, typické len pre právny jazyk, napr.:

- *Klage erheben*
- *Berufung erheben*
- *Willenserklärung abgeben.*

Používanie týchto väzieb sa uprednostňuje a odôvodňuje aj tým, aby sa zabránilo omylu, teda slúži na presné a jednoznačné vyjadrovanie.

Podobne ako pri nominalizačnej transformácii aj pri používaní verbo-nominálnych väzieb sa stretávame s tendenciou tvoriť z nich kompozitá, napr.:

- <i>Beschluss fassen</i>	→ <i>Beschlussfassung</i>
- <i>in Anspruch nehmen</i>	→ <i>Inanspruchnahme</i>
- <i>Antrag stellen</i>	→ <i>Antragstellung.</i>

1.2.1.3 Funkcia genitívu v právnom jazyku

Z hľadiska ekonomizácie a presnosti v právnom jazyku možno skúmať tak používanie genitívu, ako aj druhy genitívu, ktoré sa vyskytujú najčastejšie.

Funkciu ekonomizácie pri používaní genitívu v právnom jazyku potvrdzuje veľký výskyt genitívnych väzieb a celých reťazcov s genitívnymi väzbami, na mieste ktorých by mohli byť použité iné syntaktické konštrukcie, predovšetkým vedľajšie vety vzťahné.

- *Anmeldung und Eintragung der Durchführung der Herabsetzung des Grundkapitals können ...*
- *Änderung des Vorstands und der Vertretungsbefugnis seiner Mitglieder*
- *unter Berücksichtigung aller Umstände des einzelnen Falles, insbesondere der Bedeutung der Sache für die Parteien*

- Ein Rechtsgeschäft, das die Gewährung eines Vorschusses oder eines Darlehens oder die Leistung einer Sicherheit durch die Gesellschaft an einen anderen zum Zweck des Erwerbs von Aktien dieser Gesellschaft zum Gegenstand hat, ist nichtig.

Použitie genitívu je veľmi často vyvolané už spomenutou nominalizačnou transformáciou. Substantívum utvorené od verba si vyžaduje genitívnu väzbu. Nie je zriedkavosťou, naopak je takmer pravidlom, že v texte zákona sa v jednom a tom istom paragrafe strieda deverbatívum s verbom.

Deverbatívum stojí v týchto prípadoch so substantívom v genitíve, ktorému zodpovedá v konštrukcii s verbom substantívum vo funkcii subjektu alebo objektu.

- ... wenn eigene Aktien als Pfand genommen werden
- **Inpfandnahme eigener Aktien**
- ... so kann die Urkunde im Aufgebotsverfahren nach der Zivilprozessordnung für kraftlos erklärt werden.
- **Die Kraftloserklärung einer Aktie nach §§ 73 oder 226 steht der Kraftloserklärung der Urkunde nach Absatz 1 nicht entgegen ...**

Za účelom dosiahnutia presnosti a jednoznačnosti sa v právnom jazyku používa genitív vo funkcii atribútu. Text zákona formuluje, zjednodušene povedané, predovšetkým práva a povinnosti osôb vstupujúcich do určitých právnych vzťahov, podmienky a okolnosti týchto vzťahov, ako aj podmienky a okolnosti, za ktorých je niekto na niečo oprávnený, prípadne vyplýva pre neho nejaká povinnosť. Je preto logické, že aj genitívny atribút sa používa za týmto účelom. Keďže sémantické vzťahy vyjadrované genitívnym atribútom môžu byť veľmi početné a rozmanité, uvádzame ako príklady tie, ktoré sa v skúmanom texte vyskytujú najčastejšie.

Významné postavenie zaujíma subjektový, objektový, partitívny a posesívny genitív.

Subjektový genitív vyjadruje pôvodcu deja, teda v texte zákona je ním precizované, kto je oprávnený, povinný a.p. niečo urobiť.

- *Sorgfaltspflicht und Verantwortlichkeit der Aufsichtsratsmitglieder*
- *Mitteilungspflicht der Gesellschaft*
- *Haftung der Aktionäre*
- *Beschlussfassung des Aufsichtsrats*

Objektový genitív predstavuje vzťah, objekt – predikát a vyjadruje, čo je niekto oprávnený, povinný a.p. urobiť.

- *Feststellung der Satzung*
- *Gründung der Gesellschaft*
- *Bekanntmachung der Gesellschaft*
- *Unterzeichnung der Aktien*
- *Geltendmachung eines Widerspruchs*

Partitívny genitív, ktorý vyjadruje časť z celku a takto precizuje nadradené substantívum, sa v texte zákona vyskytuje veľmi často. Najčastejšie ide o prípady odkazov na určité ustanovenia (časti, kapitoly, hlavy, paragrafy a.p.) zmlúv zákonov, vyhlášok a iných právnych úprav. Týmto genitívnym vzťahom, vyjadrením konkrétnej časti z celku, je zároveň bližšie charakterizované aj substantívum v genitíve.

- §§ 1-47 des Gesetzes vom 30.1.1937 über Aktiengesellschaften
- § 19 Ziff. 4. des Gesetzes vom 21. 6. 1990 ...
- Antrag I, Kapitel III, Sachgebiet A, Abschnitt III, Ziffer 13, Buchstabe c) des Einigungsvertrages vom 31.8.1990
- zu den einzelnen Posten der Gewinnrücklagen
- entsprechender Teil der neuen Aktien

Posesívny genitív charakterizuje bližšie nadradené substantívum tým, že vyjadruje vzťah vlastníctva.

- *Aufgaben und Rechte des Aufsichtsrats*
- *innere Ordnung des Aufsichtsrats*
- *Rechte der Hauptversammlung*
- *Forderungen der Gesellschaft*
- *Gläubiger der Gesellschaft*

Z hľadiska používania substantív možno vzťahy medzi požiadavkou – vlastnosťou právneho jazyka, spôsobom na jej dosiahnutie a jazykovým prostriedkom vyjadriť nasledovne:

presnosť, jednoznačnosť	substantivizácia, nominalizačná transformácia	verbo-nominálne väzby, genitívne väzby – atribút
ekonomické vyjadrovanie	kondenzácia ← nominalizačná transformácia	genitívne väzby, kompozícia

1.2.1.4 Substantíva v právnom jazyku v porovnaní s bežným jazykom

V právnom jazyku nachádzame oveľa väčšie zastúpenie slov zo slovnej zásoby bežného jazyka ako v iných odborných jazykoch. Veľké množstvo týchto slov predstavujú práve substantíva. Mnohé z nich prešli procesom terminologizácie a, i keď majú svoj pôvod v bežnom jazyku, v právnom jazyku sa používajú v inom význame. Tieto skutočnosti majú zároveň vplyv na ich gramatické kategórie. Mnoho substantív z bežného jazyka je v svojom prvotnom význame obmedzených na používanie v singulári. Ak by pri nich plurál prichádzal do úvahy, tak len v zriedkavých prípadoch a za určitých konkrétnych podmienok. Po procese terminologizácie tieto slová v právnom jazyku toto obmedzenie väčšinou strácajú a plurál tvoria bežne a úplne pravidelne.

bežný jazyk	právny jazyk
<i>Gesellschaft</i>	<i>Gesellschaft - Gesellschaften</i> <i>Handelsgesellschaft</i> <i>Aktiengesellschaft</i> <i>Kommanditgesellschaft</i>
<i>Recht</i>	<i>Recht – Rechte</i> <i>Rechte und Pflichten</i> <i>Stimmrechte</i>
<i>Unternehmen</i>	<i>Unternehmen - Unternehmen</i> <i>ein privates Unternehmen</i> <i>ein staatliches Unternehmen</i>

Pri porovnaní používania genitívu v právnom a bežnom jazyku nachádzame tiež rozdiely. Kým genitív, genitívne väzby, ba dokonca celé reťazce genitívov, ktoré sa používajú za účelom ekonomického a presného vyjadrovania, sú v právnom jazyku veľmi časté, v bežnom jazyku tomu tak nie je. V bežnom jazyku nachádzame na ich mieste buď iné syntaktické konštrukcie – najčastejšie určité druhy vedľajších viet, alebo sú nahrádzané inými slovnými druhmi – najčastejšie verbom. V bežnom jazyku je navyše tendencia nahrádzať genitív inými pádmi. Genitív je vytláčaný datívom, o čom svedčia väzby niektorých predložiek aj s genitívom aj s datívom, pričom v bežnom jazyku je uprednostňovaný datív.

Tieto rozdiely tiež poukazujú na nominálny štýl právneho jazyka a odborných jazykov vôbec.

Napríklad:

- *die Bestellung der Mitglieder des Aufsichtsrates*
- *die Entlastung der Mitglieder des Vorstandes und des Aufsichtsrates*
- *Anmeldung und Eintragung der Durchführung der Herabsetzung des Grundkapitals können ...*

V súvislosti s porovnaním právneho jazyka s bežným jazykom a zároveň s inými odbornými jazykmi možno ako zvláštnosť špecifickú pre právny jazyk uviesť použitie genitívu aj takým spôsobom, že tento nie je formálne vyjadrený. Ide o prípady, keď je v texte uvedený odkaz na konkrétny paragraf, článok alebo časť konkrétneho zákona alebo zmluvy. Na vyjadrenie tohto vzťahu, ktorý Helbig/Buscha (1994, 591) označujú ako „Teil-von-Verhältnis“, slúži partitívny genitív. V právnom jazyku sa za účelom vyjadrenia tohto vzťahu, teda označenia paragrafu, článku a pod. ako časti určitého zákona v praxi používajú nasledovné spôsoby:

1. Názov zákona je vyjadrený slovami, pričom je genitív formálne vyjadrený. Genitív je v tomto prípade vyjadrený úplne, t.j. tak členom ako aj koncovkou genitívu –(e)s pri maskulinách a neutrách.

Napríklad:

- *§§ 1-47 des Gesetzes vom 30.1.1937 über Aktiengesellschaften und Kommanditgesellschaften auf Aktien*
- *vgl. § 19 Ziff. 4 des Gesetzes vom 21. 6. 1990 über die Inkraftsetzung von Rechtsvorschriften der BRD in der DDR*
- *gemäß Artikel 8 des Einigungsvertrages vom 31. 8. 1990*
- *nach § 14 des Versicherungsaufsichtsgesetzes oder § 17 des Gesetzes über Bausparkassen*
- *gelten sinngemäß Artikel 12, 13 und 16 des Wechselgesetzes*
- *nach § 272 Abs. 4 des Handelsgesetzbuchs*
- *§ 799 Abs. 2 und 800 des Bürgerlichen Gesetzbuchs gelten sinngemäß*
- *vgl. § 33 des Mitbestimmungsgesetzes.*

2. Názov zákona je vyjadrený sčasti slovom, sčasti skratkou, pričom je genitív vyjadrený formálne len čiastočne. V tomto prípade je genitív vyjadrený len členom v tvare genitívu, koncovka genitívu pri maskulinách a neutrách chýba.

Napríklad:

- *Betrifft die Änderung des RechtspflegerG.*

3. Názov zákona je vyjadrený skratkou, pričom je genitív vyjadrený formálne len čiastočne.

Ajv tomto prípade je genitív vyjadrený len členom.

Napríklad:

- *enthält Änderungen des RpfLG.*

4. Názov zákona je vyjadrený skratkou, pričom genitív nie je formálne vyjadrený.

Napríklad:

- *Das dem Bestandgeber nach § 1101 ABGB. zustehende Pfandrecht, (ABGB. = Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch)*
- *die in Abs. 1 sowie die in § 23 Abs. 1 AO bezeichneten Forderungen, (AO = Ausgleichsordnung)*
- *§12a idF BGBl 1993/974, ab 1.1. 1995, (BGBl = Bundesgesetzblatt)*
- *vgl. § 91 (2) AO, siehe § 23 AO, (AO = Ausgleichsordnung)*
- *§ 27 GmbHG, § 57 Abs. 1 DMBilG, § 10 EStG, §§ 30, 31 EStDV, (GmbHG = Gesetz, betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung, DMBilG = D-Markbilanzgesetz, EStG = Einkommensteuergesetz, EStDV = Einkommensteuer – Durchführungsverordnung).*

Skutočnosť, že i v týchto prípadoch ide o genitívne väzby, aj keď nie sú formálne vyjadrené, dokazuje porovnanie s predchádzajúcimi skupinami. Názov zákona vyjadrený skratkou, má vo vete rovnakú pozíciu ako v ostatných vyššie uvedených skupinách, konkrétne pozíciu atribútu vyjadreného genitívom. Rovnaký je obsah, resp. sémantický význam genitívu. Vo všetkých skupinách ide o genitívus partitívus, ktorý vyjadruje časť (§, odsek a pod.) z celku (zákon, poriadok, nariadenie a pod.) alebo o genitívus objectivus.

Porovnanie:

1. *Artikel 8 des Einigungsvertrages*
2. *Änderung des RechtspflegerG*
3. *Änderungen des RpfLG*
4. *§ 27 GmbHG*

1.2.1.5 Substantíva v právnom jazyku v porovnaní s inými odbornými jazykmi

Pri porovnávaní substantív a ich gramatických kategórií v právnom jazyku s inými odbornými jazykmi pokladáme za potrebné poukázať na zvláštnosť typickú pre jazyk právnikov. Ide o používanie istej skupiny substantív výlučne v tvare maskulína. Týka sa to substantív pomenujúcich osoby, ktoré konkrétne v texte zákona majú nejaké

právo, nejakú povinnosť, resp. sa na ne vzťahuje nejaké ustanovenie, právo alebo povinnosť iných osôb a pod, ktorými môžu byť osoby tak mužského ako aj ženského pohlavia. Na označenie týchto osôb sa používajú maskulína, bez rozlíšenia prirodzeného rodu napriek tomu, že by prechýlením bolo možné utvoriť femininum. Táto zvláštnosť je typická nielen pre jazyk v oblasti obchodného práva, ale pre právny jazyk vôbec. M.Simonová a G. Funk-Bakerová (1999, 30) na základe tohto fenoménu používajú dokonca charakteristiku „die Rechtsprache ist männlich“.

Je paradoxné, že dokonca vtedy, keď má zákon na mysli výlučne alebo predovšetkým osoby ženského pohlavia, používajú sa napriek tomu na ich pomenovanie maskulína.

Napríklad:

Hat der Antragsteller eine Ausbildung als Hebamme abgeschlossen ....“ (§ 2 II des Hebammegesetzes)

Ďalším paradoxom je zavedenie § 611b v roku 1980 do nemeckého Občianskeho zákonníka, podľa ktorého vyplýva pre zamestnávateľov v Nemecku povinnosť oznamovať voľné pracovné miesta neutrálne, t.j. rovnako pre obe pohlavia, pričom samotný text zákona napriek tomu naďalej používa len maskulínium – „*der Arbeitgeber hat die Pflicht zur geschlechtsneutralen Ausschreibung ...“ (§ 611b BGB)*

Na druhej strane je však potrebné uviesť, že i tento fenomén má svoje opodstatnenie. Dôsledné dodržiavanie spomenutého paragrafu, resp. snaha o súčasné používanie tvaru maskulína a feminína môže viesť ku komplikovaným konštrukciám. Ich používanie by dokonca mohlo spôsobiť to, že už i tak zložitý a komplikovaný právny jazyk by bol ešte zložitejší a ťažšie porozumiteľný. Simonová/Funk-Bakerová (1999, 31) uvádzajú v tejto súvislosti príklad z ústavy Šlezvicka-Holštajnska. Článok o krajinskej vláde hovorí: „*Endet das Amt der Ministerpräsidentin oder des Ministerpräsidenten, so sind er oder sie und mit ihm oder ihr die Landesregierung ...“*

Dostatočné príklady nachádzame nielen už v spomenutom nemeckom Občianskom zákonníku (*der Arbeitgeber, der Antragsteller, der Erbe, der Minderjährige, der Ehegatte – „ist ein Ehegatte am Erscheinen vor dem Prozessgericht verhindert ...“*, *der Prozessbevollmächtigte, der Zustellungsbevollmächtigte, der Testamentvollstrecker, der Staatenlose*), prípadne v trestnom práve (*der Zeuge, der Angeklagte, der Abwesende, der Beschuldigte, der Täter der Pflichtverteidiger*), ale aj v obchodnom práve:

*der Geschäftsführer
der Gesellschafter
der Unternehmer
der Aktionär
der Gründer*

der Vertreter
der Prüfer
der Gründungsprüfer
der Abschlussprüfer
der Vertreter
der Stellvertreter
der Gesamtschuldner
der Erweber
der Veräußerer
der Rechtsnachfolger
der Rechtsvorgänger
der Gläubiger
der Masseverwalter
der Liquidator
der Gesellschaftsgläubiger

der Handlungsbevollmächtigte
der Mitberechtigte
der Beteiligte
der Mitverpflichtete
der Dritte

1.2.1.6 Substantíva v právnom jazyku v porovnaní s bežným jazykom a inými odbornými jazykmi

Pri používaní substantív v právnom jazyku je príznačný tvar datívu maskulína a neutra, ktorý má v právnických textoch často zastaralý tvar s koncovkou –e, kým v bežnom jazyku a iných odborných jazykoch je tento tvar už zriedkavosťou.

Frekvencia tvaru datívu s koncovkou –e závisí aj od druhu právnických textov. Najbežnejší a najviac uprednostňovaný je tento tvar v textoch zákonov, kým v iných obchodno-právnych dokumentoch, ako sú napr. rôzne zmluvy, sa používajú menej, resp. v tomto tvare je zaužívaná už len menšia skupina predmetných substantív – napr. *im Jahre, am Tage, im Sinne*.

V textoch zákona nachádzame v tomto tvare datívu aj slová, ktoré sa v iných druhoch textov používajú v neutrálnom, bežne používanom tvare bez koncovky -e. Tu nachádzame odlišnosti vo frekvencii, resp. skupine slov s koncovkou –e v datíve aj v závislosti od konkrétneho druhu zákona, napr. pri porovnaní Zákona o akciovej spoločnosti a Zákona o konkurze je tento výskyt častejší v Zákone o konkurze.

Například:

- *im Sinne, im Jahre, am Tage, im Falle*
- *die im Range gleichstehenden Forderungen*
- *mit dem ganzen Betrage*
- *einer im Konkurse befindlichen Handelsgesellschaft*
- *an einem nicht im Inlande gelegenen unbeweglichen Vermögen*
- *bis zum Ablaufe des mutmaßlichen Ausfalles*
- *in der dem anderen Teile bekannten Absicht*
- *in dem Geschäfte*
- *am Ablieferungsorte*
- *im Auftrage*
- *im Augenblicke*
- *ganz oder zum Teile*

1.3 Adjektívum a participium v právnom jazyku

Keďže i v právnej terminológii dominuje nominálny štýl, pokladáme za potrebné venovať sa slovným druhom, gramatickým kategóriám a vetným členom v najbližšom okolí substantív. Z hľadiska frekvencie v porovnaní s inými odbornými jazykmi ako aj z hľadiska funkcie tu dôležitú úlohu zohrávajú adjektíva a participiá, pri používaní ktorých možno zároveň sledovať vzťah medzi bežným a odborným jazykom.

V prípade adjektív a participií nemožno urobiť hranice medzi ich morfológickými znakmi (vlastnosťami) a syntaktickými funkciami, tak ako je to aj v prípade iných slovných druhov a gramatických kategórií (napr. pasív a jeho vplyv na slovosled vo vete), keďže sa tieto v rámci komunikácie nepoužívajú izolovane, ale vo vetách a textoch. V takýchto prípadoch volíme charakteristiku v rámci roviny morfológickej alebo syntaktickej v závislosti od znakov, ktoré sú pre ňu rozhodujúce. Adjektíva a participiá sú v nami skúmanom texte zaujímavé práve v slovných spojeniach so substantívom a dôležité z hľadiska funkcie, ktorú tu spĺňajú.

Adjektíva a participiá v texte zákona pomáhajú v pozícii atribútu splniť požiadavku presnosti a jednoznačnosti. Adjektíva a participiá nielenže text zákona precizujú, ale podieľajú sa i na tvorbe termínov. Podľa vzťahu k bežnému jazyku a spôsobu a miery, ako sa na uvedenej tvorbe termínov podieľajú, možno rozdeliť adjektíva a participiá na základe analýzy dokladového textu do nasledujúcich skupín.

1. Adjektíva a participiá z bežného jazyka, ktoré sa používajú vo svojom pôvodnom význame

V predmetných odborných textoch sa veľmi často vyskytujú adjektíva a participiá ako *gleich, übrig, zulässig, unzulässig, unverzüglich, schriftlich, erforderlich, fremd, wirksam, unwirksam, begründet, bestehend, entgegenstehend*, ktoré sa síce používajú v pôvodnom význame ako v bežnom jazyku, avšak vo väčšom kontexte, na rovine vety, resp. textu dodávajú charakter odborného jazyka. V texte zákona majú veľký význam pre precíznu úpravu vzťahov alebo presné stanovenie podmienok, práv a povinností, a tak slúžia na umožnenie komunikácie medzi odborníkmi.

Napríklad:

gleiche Rechte – Aktien mit gleichen Rechten, in Aktien zerlegtes Grundkapital, vor seinem Eintritt begründete Verbindlichkeiten, entgegenstehende Vereinbarung

2. Adjektíva a participiá (i numeráliá) z bežného jazyka, ktoré slúžia na tvorbu viacslovných termínov

Atribúty tohto druhu predstavujú rozsiahlu skupinu a v spojení so substantívom, často tiež pôvodom z bežného jazyka, nadobúda slovné spojenie charakter termínu a poníma sa ako celok – viacslovný termín. Úlohu definície, ktorá patrí k znakom termínu spĺňa často znenie jednotlivých paragrafov zákona.

Napríklad:

natürliche Person, dritte Person, verbundene Unternehmen, herrschende Unternehmen, abhängige Unternehmen, ordnungsgemäße Einberufung, offene Handelsgesellschaft, stiller Gesellschafter

3. Adjektíva, resp. participiá z právnej terminológie, ktoré slúžia na tvorbu viacslovných termínov

Slovné spojenia, ktoré zaradíme do tejto skupiny, sú podobné predchádzajúcej skupine a predstavujú tiež rozsiahlu skupinu. Atribút však nemá pôvod v bežnom jazyku, ale v právnej terminológii.

Napríklad:

juristische Person, notarielle Beurkundung, gerichtliche Geschäfte, außergerichtliche Geschäfte, gerichtliches Vergleichsverfahren, gesetzliche Vorschriften

4. Adjektíva a participiá ako súčasť slovných spojení skladajúcich sa z viac ako dvoch slov

V rámci tejto skupiny rozlišujeme adjektíva a participiá, ktoré pochádzajú z bežného jazyka a sú buď súčasťou viacslovného termínu,

napríklad:

- *Gesellschaft mit beschränkter Haftung*
- *rechtlich selbständige Unternehmen*
- *wechselseitig beteiligte Unternehmen*

alebo sa v rámci slovného spojenia používajú za účelom jednoznačnosti, ktorú si vyžaduje odborný jazyk, na bližšiu charakteristiku alebo vymedzenie pojmov vyjadrených termínmi.

Napríklad:

- *die für die Verjährung geltenden Vorschriften*
- *die die Haftung betreffenden Vorschriften*
- *in Aktien zerlegtes Grundkapital*

- *Aktien mit gleichen Rechten*
- *gerichtlich bestellte Liquidatoren*
- *Sorgfalt eines ordentlichen und gewissenhaften Geschäftsmannes*

Na základe slovotvorby možno adjektíva z dokladového materiálu rozdeliť do nasledujúcich skupín:

1. jednoduché adjektíva
gleich, fremd, offen, still,
2. odvodené adjektíva
gesetzlich, gerichtlich, wirksam, unwirksam, außergerichtlich, schuldhaft, vollstreckbar, abhängig
3. zložené adjektíva
beschlussfähig, zahlungsunfähig, mitteilungspflichtig

Pri odvodených adjektívach z predmetných textov sú najčastejšie a najproduktívnejšie sufixy *-lich, -sam, -haft, -bar, -ig* a prefixy *un-, außer-* a *in-*. V zložených adjektívach vystupujú ako druhé fundujúce slovo najčastejšie *-fähig* a *-pflichtig*.

K adjektívam v rámci kolokácií substantívum/adjektívum zaradujeme aj participiá (participium prézenta a perfekta), ktoré predstavujú silne zastúpenú skupinu a v uvedených slovných spojeniach plnia tú istú funkciu ako adjektívum.

Napríklad:

geschäftsführender Gesellschafter, wechselseitig beteiligte Unternehmen, begründete Verbindlichkeiten, Gesellschaft mit beschränkter Haftung

Na základe skúmania predmetnej slovnej zásoby a jej porovnania s bežnou slovnou zásobou a termínmi predovšetkým z oblasti prírodných vied možno konštatovať, že právna terminológia používa slová z bežnej slovnej zásoby v oveľa väčšej miere. Dokazujú to aj príklady, konkrétne adjektíva a participiá z dokladového materiálu. Táto skutočnosť potvrdzuje aktuálnosť slov T. Schippanovej (1975, 117): „Zwischen den sprachlichen Erscheinungsformen – der Gemeinsprache in ihren Varianten der Hochsprache und Umgangssprache und den Terminologien, Fach- und Sonderwortschätzen – findet ein ständiger Austausch statt. Wortgut der Gemeinsprache wird terminologisiert, Termini werden umgangssprachlich verwendet“.

Adjektíva a participiá predstavujú v právnej terminológii veľkú skupinu slov z bežného jazyka. Sú to práve adjektíva, ktorým prislúcha dôležitá termínovotvorná funkcia, a to bez ohľadu na to, či ide o adjektíva (a participiá) z právnej terminológie alebo z bežného jazyka.

Na základe tejto funkcie, tým, že vytvárajú komplexné sémantické vzťahy medzi adjektívnym určujúcim slovom a substantívnym (nominálnym) základným slovom, zohrávajú v uvedenom procese terminologizácie veľmi významnú úlohu. Möhn (1986, 111-113) podčiarkuje dôležité postavenie či úlohu adjektív. Slovné spojenia skladajúce sa z adjektív a substantív pokladá dokonca za analytický slovotvorný typ, ktorý „gegenwärtig ... an Produktivität gewinnt und damit zu einer Konkurrenz für die regelmäßig an erster Stelle genannte Univerbierung (Komposition) im Deutschen wird.“

1.4 Verbum

Ako sme už uviedli vo všeobecnej časti ku gramatike v odborných jazykoch, v paradigme verba je pre odborné jazyky charakteristické uprednostňovanie 3. osoby pred 1. osobou, ďalej uprednostňovanie indikatívu, prézentu, pasívu a infinitívnych tvarov. Skúmali sme, či sú uvedené gramatické kategórie verba príznačné aj pre právny jazyk a či majú v právnom jazyku rovnakú funkciu ako v iných odborných jazykoch.

Používanie indikatívu a prézentu sa nám potvrdilo aj v právnom jazyku a z hľadiska frekvencie aj používanie 3. osoby. Verbum finitum je v skúmanom texte najčastejšie v tvare 3. osoby singuláru alebo plurálu. Podobne ako v iných odborných jazykoch aj v právnom jazyku slúži tento verbálny tvar na vyjadrenie všeobecnej platnosti pre uvádzané vzťahy, práva, povinnosti, podmienky a pod. V tejto súvislosti je potrebné uviesť, že 3. osoba verba tu nenahrádza 1. osobu a že tento verbálny tvar si vyžaduje vlastne použité substantívum vo funkcii subjektu. Text jednotlivých paragrafov vlastne bližšie charakterizuje subjekt, ktorý tvorí zároveň názov príslušného paragrafu, prípadne stanovuje určité podmienky, vzťahy, dôsledky a pod. Význam vyjadrený týmto verbálnym tvarom je možné súčasne pokladať za všeobecne daný, všeobecne platný a záväzný.

Napríklad:

§1 *Wesen der Aktiengesellschaft*

(1) *Die Aktiengesellschaft ist eine Gesellschaft mit eigener Rechtspersönlichkeit. Für die Verbindlichkeiten der Gesellschaft haftet den Gläubigern nur das Gesellschaftsvermögen.*

(2) *Die Aktiengesellschaft hat ein in Aktien zerlegtes Grundkapital.*

§3 *Die Aktiengesellschaft als Handelsgesellschaft*

Die Aktiengesellschaft gilt als Handelsgesellschaft, auch wenn der Gegenstand des Unternehmens nicht im Betrieb eines Handelsgewerbes besteht.

Všeobecne platný a záväzný charakter výpovedí tohto druhu zaručuje aj skutočnosť, že text jednotlivých paragrafov predstavuje vlastne zákonné definície. V mnohých prípadoch sa prvá veta textu paragrafu zhoduje so „vzorcom“ definície:

- *Die Aktiengesellschaft ist eine Gesellschaft ...*
- *Sitz der Gesellschaft ist der Ort ...*
- *Der Mindestbetrag der Aktien ist fünfzig Deutsche Mark.*
- *Verbundene Unternehmen sind rechtlich selbständige Unternehmen ...*

1.4.1 Infinitív a modálne slovesá

1.4.1.1 Funkcia modálnych sloviess

Z pohľadu porovnania právneho jazyka s inými odbornými jazykmi je potrebné venovať sa podrobnejšie aj infinitívu a infinitívnym tvarom. Keďže je infinitív pre právny jazyk tak isto charakteristický ako aj pre iné odborné jazyky a v právnom jazyku veľmi frekventovaný, poukazujeme na jeho postavenie vo vete a funkciu, ktorú v právnom jazyku plní. Jeho použitie si na jednej strane vyžaduje použitie modálneho slovesa, na druhej strane je dané funkciou, ktorú má vo vete splňať.

Keďže, právny jazyk a text zákona slúži predovšetkým na vyjadrenie práv a povinností, na stanovenie podmienok a okolností, ktoré môžu nastať alebo za ktorých niečo platí prípadne neplatí, na vyjadrenie možnosti, nevyhnutnosti a pod., je pre právny jazyk charakteristické veľmi časté používanie modálnych sloviess. Vyjadrujú, čo niekto môže, musí, smie a má vykonať alebo naopak nemôže a nesmie urobiť.

Práve modálne slovesá pomáhajú špecifikovať význam celej vety a precizovať význam celej výpovede. Na základe ich frekvencie v právnom jazyku a schopnosti precizovať a špecifikovať význam, a tak prispievať k jednej z charakteristických vlastností odborného jazyka vôbec – presnosti a jednoznačnosti - pokladáme za potrebné venovať im trochu širší priestor a poukázať na význam, v akom sa tieto verbá používajú najčastejšie. Modálne slovesá môžu byť totiž používané vo viacerých variantoch a niekedy hlavne bez ďalšieho kontextu je ťažké odlíšiť ich významové odtienky. Podobne ako infinitív, môžu aj modálne slovesá plniť vo vete ďalšie funkcie, ktoré však súvisia viac so syntaktickou rovinou.

Modálne slovesá teda špecifikujú a precizujú význam celej vety tým, že modifikujú obsah plnovýznamového verba, ktoré si modálne sloveso vyžaduje, a to buď v aktíve alebo pasíve.

K najčastejšie používaným modálnym slovesám patria *können* a *müssen*. Pomerne často, predovšetkým v porovnaní s inými odbornými jazykmi, sú zastúpené aj verbá *dürfen* a *sollen*.

Verbum *können* je používané vo význame možnosti. Táto možnosť platí buď všeobecne (a) alebo je daná možnosť výberu z dvoch alebo viacerých možností (b). Dôvody „možnosti“ môžu byť rozličné. Tieto v právnom jazyku spočívajú najčastejšie vo vzťahu „Grund-Folge-Beziehung (Ursache-Wirkung) (c), ktorý sa ako jeden z príkladov uvádza aj v Duden Grammatik (1984, 96).

Například:

- a)
- §11 Aktien besonderer Gattung
Die Aktien **können** verschiedene Rechte gewähren, ...
  - §77 Geschäftsführung
Die Satzung kann Einzelfragen der Geschäftsordnung bindend regeln.
  - §134 Stimmrecht
... **kann** die Satzung das Stimmrecht durch Festsetzung eines Höchstbetrages oder von Abstufungen beschränken.
- b)
- §10 Aktien und Zwischenscheine
Die Aktien **können** auf den Inhaber oder auf Namen lauten.
  - §76 Leitung der Aktiengesellschaft
Der Vorstand **kann** aus einer oder mehreren Personen bestehen.
  - §52 Nachgründung
... Die Satzung **kann** an Stelle dieser Mehrheiten größere Kapitalmehrheiten und weitere Erfordernisse bestimmen.
- c)
- §69 Rechtsgemeinschaft an einer Aktie
Steht eine Aktie mehreren Berechtigten zu, so **können** sie die Rechte aus der Aktie nur durch einen gemeinschaftlichen Vertreter ausüben.
  - §73 Kraftloserklärung von Aktien durch die Gesellschaft
Ist der Inhalt von Aktienurkunden durch eine Veränderung der rechtlichen Verhältnisse unrichtig geworden, so **kann** die Gesellschaft die Aktien, die [...], mit Genehmigung des Gerichts für kraftlos erklären.
  - §77 Geschäftsführung
Der Vorstand **kann** sich eine Geschäftsordnung geben, wenn nicht die Satzung den Erlass der Geschäftsordnung dem Aufsichtsrat übertragen hat ...

Verbum *können* sa v právnom jazyku používa často aj vo význame „dovolenie“. Všeobecný význam „možnosť“ je zachovaný aj v tomto variante, pričom je tu tento význam ešte bližšie špecifikovaný. V tomto význame by mohlo byť verbum *können* nahradené verbum *dürfen*.

Například:

- §76 Leistung der Aktiengesellschaft
Mitglied des Vorstands **kann** nur eine natürliche, unbeschränkt geschäftsfähige Person sein.

- §35 Meinungsverschiedenheiten zwischen Gründern und Gründungsprüfern
Die Gründungsprüfer **können** von den Gründern alle Aufklärungen und Nachweise verlangen, die für sorgfältige Prüfung notwendig sind.
- §12 Stimmrecht. Keine Mehrstimmrechte
Die für Wirtschaft zuständige oberste Behörde des Landes, [...] **kann** Ausnahmen zulassen, ...

Verbum *müssen* sa používa vo význame „nutnosť“. V texte jednotlivých paragrafov je to, čo je nutné, bližšie špecifikované infinitívom (muss ... *enthalten, lauten*), prípadne iným vetným členom, najčastejšie objektom (muss ... *die Bezeichnung Aktiengesellschaft* enthalten, muss ... *auf Namen* lauten). Touto formou sú v podstate vyjadrené okolnosti, podmienky a povinnosti, ktoré musia byť nevyhnutne splnené a dodržané. Znenie jednotlivých ustanovení vlastne určuje túto nutnosť ako povinnosť pre subjekty, ktorých sa predmetné ustanovenia týkajú a ktoré sú povinné riadiť sa týmito ustanoveniami a dodržiavať ich.

Například:

- §4 Firma
... Sie muss die Bezeichnung „Aktiengesellschaft“ enthalten.
- §6 Grundkapital
Das Grundkapital und die Aktien müssen auf einen Nennbetrag in Deutscher Mark lauten.
- §10 Aktien und Zwischenscheine
Sie müssen auf Namen lauten, wenn ...

Verbum „dürfen“ sa v právnom jazyku používa najčastejšie vo význame „oprávnenie“. (Niekoľko je oprávnený niečo vykonať, a to obvykle za určitých podmienok.) V tomto význame sa blíži verbum *dürfen* verbum *können*, a preto ním môže byť v tomto význame aj zamenené, ako sa uvádza aj v Duden Grammatik (1984; 97).

Například:

- §59 Abschlagzahlung auf den Bilanzgewinn
Der Vorstand **darf** einen Abschlag nur zahlen, wenn ...
- §71e Inpfandnahme eigener Aktien
Jedoch **darf** ein Kreditinstitut im Rahmen der laufenden Geschäfte eigene Aktien bis zu dem in §71 Abs.2 Satz1 bestimmten Gesamtnennbetrag als Pfand nehmen.
- §58 Verwendung des Jahresüberschusses
Auf Grund einer solchen Satzungsbestimmung **dürfen** Vorstand und Aufsichtsrat keine Beträge in andere Gewinnrücklagen einstellen, wenn ...

Verbum *dürfen* sa v skúmanom texte rovnako často vyskytuje so záporom, a takt nadobúda vlastne význam zákazu. Zápor môže byť pritom vyjadrený rôznymi spôsobmi.

- §56 *Keine Zeichnung eigener Aktien*
Die Gesellschaft **darf** keine eigenen Aktien zeichnen.
- §57 *Keine Rückgewehr, keine Verzinsung der Einlagen* Den Aktionären **dürfen** die Einlagen nicht zurückgewährt werden. Den Aktionären **dürfen** Zinsen weder zugesagt noch ausgezahlt werden.

Verbum *dürfen* použité so záporom môže z hľadiska významu predstavovať aj negáciu – opozíciu k verbu *sollen*.

Například:

- §33 *Gründungsprüfung. Allgemeines*
Als Gründungsprüfer **sollen**, [...], nur bestellt werden ...
Als Gründungsprüfer **darf nicht** bestellt werden, wer ...

Verbum *sollen* sa v právnom jazyku používa na vyjadrenie povinnosti.

Například:

- §143 *Auswahl der Sonderprüfer*
Als Sonderprüfer **sollen**, wenn der Gegenstand der Sonderprüfung keine anderen Kenntnisse fordert, nur bestellt werden
- 1. *Personen, die ...*
- 2. *Prüfungsgesellschaften, ...*
- §27 *Sacheinlagen. Sachübernahmen*
... für den eine Vergütung gewährt wird, die auf die Einlage eines Aktionärs angerechnet werden **soll**, so ...
- §234 *Rückwirkung der Kapitalherabsetzung*
Der Beschluss **soll** zugleich mit dem Beschluss über die Kapitalherabsetzung gefasst werden.

Verbum *sollen* sa však v skúmanom texte používa okrem uvedeného významu v gramatickom význame – vo funkcii konjunkcie *wenn* za účelom vyjadrenia podmienky, pričom nemá vplyv na modalitu vety.

Například:

- §27 *Sacheinlagen. Sachübernahmen*
Sollen Aktionäre Einlagen machen, die nicht durch Einzahlung des

Nennbetrags oder des höheren Ausgabebetrags der Aktien zu leisten sind (Sacheinlagen), oder soll die Gesellschaft vorhandene oder herzustellende Anlagen oder andere Vermögensgegenstände übernehmen (Sachübernahmen), so müssen in der Satzung festgesetzt werden...

Soll die Gesellschaft einen Vermögensgegenstand übernehmen, für den eine Vergütung gewährt wird, die ..., so gilt dies als Sacheinlage.

V tejto pozícii má verbum *sollen* rovnaký význam ako ktorékoľvek iné verbum, ktoré je použité na začiatku kondicionálnej vety z dôvodu vynechania konjunkcie *wenn*.

Například:

- §27 **Sollen** die Aktionäre Einlagen machen, ..., so müssen in der Satzung festgesetzt werden ..
- §71 **Hat** die Gesellschaft eigene Aktien unter Verstoß gegen §71 Abs.1 oder 2 erworben, so müssen sie innerhalb eines Jahres nach ihrem Erwerb veräußert werden.
- §194 (1) **Wird** eine Sacheinlage gemacht, so müssen ihr Gegenstand, die Person ... festgesetzt werden.

1.4.1.2 Funkcia infinitívu a infinitívnych konštrukcií

Na infinitív chceme poukázať v nadväznosti na modálne slovesá predovšetkým ako na konkurenčný tvar, ktorý slúži na vyjadrenie modality. „Mit den Modalverben konkurrieren die Infinitivkonstruktionen mit „sein“ und „haben“. Ähnlich wie bei den Modalverben lassen sich auch bei diesem modalen Infinitiv verschiedene Funktionsvarianten unterscheiden“ (Duden-Grammatik, 1984, 106).

V skúmanom texte sú veľmi časté obidva typy infinitívnych konštrukcií, t.j. s použitím verba *haben* aj *sein*. Konštrukcia „haben+zu+Infinitiv“ nahrádza modálne sloveso *müssen* a slúži na vyjadrenie povinnosti.

Například:

- §268 *Pflichten der Abwickler*
Die Abwickler **haben** die laufenden Geschäfte **zu beenden**, die Forderungen **einziehen**, das übrige Vermögen in Geld **umzusetzen** und die Gläubiger **zufriedigen**.
- §91 *Buchführung*
Der Vorstand **hat** dafür **zu sorgen**, dass die erforderlichen Handelsbücher geführt werden.
- §111 *Aufgaben und Rechte des Aufsichtsrats*
Der Aufsichtsrat **hat** die Geschäftsführung **zu überwachen**.

Ako sme už uviedli, rovnako veľkú frekvenciu má aj konštrukcia „sein + zu + Infinitiv“, ktorá má vlastne tú istú funkciu a význam ako s verbom *haben*. Tak isto sa používa na vyjadrenie povinnosti, a teda tiež konkuruje verbu *müssen*.

Napríklad:

- §246 *Anfechtungsklage*
Die Klage ist gegen die Gesellschaft zu richten.
- §123 *Einberufungsfrist*
Die Hauptversammlung ist mindestens einen Monat vor dem Tage der Versammlung einzuberufen.
- §124 *Bekanntmachung der Tagesordnung*
Die Tagesordnung der Hauptversammlung ist bei der Einberufung in den Gesellschaftsblättern bekannt zu machen.

Rozdiel medzi uvedenými konštrukciami spočíva vo vedľajšom pasívnom význame konštrukcie s verbom *sein*. Použitie týchto konštrukcií ovplyvňuje teda celková stavba vety a potreba vyjadriť alebo nevyjadriť vykonávateľa deja.

Uvedenú zhodu významu a pasívny charakter konštrukcie „sein + zu + Infinitiv“ dokazujú aj uvedené príklady.

- §313 *Prüfung durch den Abschlussprüfer*
Ist der Jahresabschluss durch einen Abschlussprüfer zu prüfen... Er hat zu prüfen.
- §337 *Vorlage des Konzernabschlusses und des Konzernberichts*
Unverzüglich nach [...] hat der Vorstand des Mutterunternehmens den Konzernabschluss, den Konzernlagebericht und den Prüfungsbericht [...] zur Kenntnis vorzulegen.
... so sind Konzernabschluss und der Konzernlagebericht der Hauptversammlung vorzulegen ...

V právnom jazyku sa okrem uvedených infinitívnych konštrukcií s verbom *haben* a *sein* vo význame povinnosti vyskytujú často spojenia s infinitívom iného druhu a významu. Najčastejšie sú to infinitívne konštrukcie, ktoré vlastne nahrádzajú vedľajšie vety a podľa Helbiga/Buschu (1972, 568) môžu reprezentovať vedľajšie vety subjektové, objektové a adverbialne alebo vo forme relatívnej vety bližšie charakterizujú slovo, na ktoré sa vzťahujú. Ide o „Infinitivkonstruktionen, die in der Oberfläche als Attribut bei Substantiven des übergeordneten Satzes erscheinen (bzw. einen Attributsatz als NS vertreten)“ (Helbig/Buscha, 1994, 658). V skúmanom texte sa uvedené infinitívne konštrukcie vyskytujú najčastejšie ako relatívne (a) a objektové (b) vety. Použitie infinitívnych konštrukcií je vyvolané v podstate použitým nominálnym štýlom.

Uvedené infinitívne konštrukcie slúžia na bližšie určenie, precizovanie slova, na ktoré sa vzťahujú, a teda na dosiahnutie jednoznačnosti a presnosti, ktorá je pre právny jazyk zvlášť dôležitá a charakteristická pre odborné jazyky vôbec.

Napríklad:

- § 352b
Die Satzung kann das Recht, die Einberufung der Hauptversammlung zu verlangen, an den Besitz eines geringeren Anteiles am Grundkapital knüpfen.
- § 121
Das auf Gesetz oder Satzung beruhende Recht anderer Personen, die Hauptversammlung einzuberufen, bleibt unberührt.
- § 73
Die Aufforderung, die Aktien einzureichen, hat die Kraftloserklärung anzudrohen und auf die Genehmigung des Gerichts hinzuweisen.
- b)
  - § 117
Wer vorsätzlich unter Benutzung seines Einflusses auf die Gesellschaft, ein Mitglied des Vorstands oder [...] dazu bestimmt, zum Schaden der Gesellschaft oder ihrer Aktionäre zu handeln, ist der Gesellschaft zum Ersatz des ihr daraus entstehenden Schadens verpflichtet.
  - § 267
Die Abwickler haben unter Hinweis auf die Auflösung der Gesellschaft die Gläubiger der Gesellschaft aufzufordern, ihre Ansprüche anzumelden.
  - § 229
Eine Herabsetzung des Grundkapitals, die dazu dienen soll, Wertminderungen auszugleichen, sonstige Verluste zu decken oder Beträge in die Kapitalrücklage einzustellen, kann in vereinfachter Form vorgenommen werden.

1.4.1.3 Jazykové prostriedky ako konkurenčná forma modálnych slovíc

Pre jazyk zákona sú charakteristické nielen znaky odborného jazyka, ale môžeme konštatovať, že právny jazyk je ovplyvnený aj samotnou podstatou zákona. „Das Gesetz im materiellen Sinne ist jede Rechtsnorm, d.R. jede hohheitliche Anordnung, die für eine unbestimmte Vielzahl von Personen allgemein verbindliche Regelungen enthält.“ (Rechtswörterbuch, 1999, s. 555). Pre zákon, ktorý stanovuje nariadenia, povinnosti, podmienky, pravidlá atď., ktoré je potrebné splniť a dodržať, je teda

charakteristické využívanie jazykových prostriedkov, ktoré slúžia na ich vyjadrenie.

Okrem už spomenutých modálnych slovíes a infinitívnych konštrukcií sa v jazyku zákona striedajú ďalšie jazykové prostriedky, ktorých použitie má rovnaký cieľ a spĺňa rovnakú komunikatívnu funkciu – vyjadrujú už spomenutú nutnosť, povinnosť, možnosť, oprávnenosť a pod.

Samotnou podstatnou zákona, teda tým, že zákonom je niečo uzákonené, dané, predstavuje text jednotlivých paragrafov podmienky, ktoré musia byť dodržané, aj keď to nie je vyjadrené priamo verbom *musieť*. Na vyjadrenie vyššie uvedeného významového variantu verba *müssen* postačuje v niektorých prípadoch indikatív prezenta.

Napríklad:

- § 7 *Mindestbetrag des Grundkapitals*
Der Mindestbetrag des Grundkapitals ist einhundert Deutsche Mark.
- § 8 *Mindestbetrag der Aktien*
Der Mindestbetrag der Aktien ist fünfzig Deutsche Mark.
- § 95 *Zahl der Aufsichtsratsmitglieder*
Der Aufsichtsrat besteht aus drei Mitgliedern.

Z týchto ustanovení vyplýva, že minimálna hodnota základného imania, resp. akcií nesmie byť nižšia ako je uvedené, to znamená, že musí predstavovať minimálne uvedenú hodnotu.

Ďalšie jazykové prostriedky na vyjadrenie nutnosti a povinnosti, možnosti, dovolenia a oprávnenia nachádzame na rovine lexikálnej. Sú to lexikálne jednotky, ktoré sú samotné nositeľom uvedeného významu.

Popri verbe *müssen* a konštrukciách *haben* alebo *sein* + *zu* + *Infinitiv* sa na vyjadrenie nutnosti a povinnosti ako aj popri verbe *sollen* vo význame povinnosti používa v právnom jazyku veľmi často samotné slovo *Pflicht* ako aj slová od neho dovedené, ale aj ďalšie slová s podobným významom. K najčastejšie zastúpeným patria:

- *Pflicht*,
- *Verpflichtung*,
- *Mitteilungspflicht*, *Ersatzpflicht*, *Vorstandspflicht*, *Sorgfaltspflicht*, *Schadenersatzpflicht*, *Hauptverpflichtung*, *Nebenverpflichtung*, *Mitteilungspflicht*,
- *verpflichtet*, *mitteilungspflichtig*,
- *fordern*, *erfordern*, *erforderlich*, *bedürfen*.

Napríklad:

- *wenn sie unter Verletzung ihrer Pflichten gehandelt haben*

- *Dadurch, dass der Aufsichtsrat die Handlung gebilligt hat, wird die Ersatzpflicht nicht ausgeschlossen*
- *Er ist auch den Aktionären zum Ersatz des ihnen daraus entstehenden Schadens verpflichtet.*
- *Beteiligung in der nach Absatz 1 oder 2 mitteilungspflichtigen Höhe*
- *Die Hauptversammlung ist in den durch Gesetz oder Satzung bestimmten Fällen sowie dann einzuberufen, wenn das Wohl der Gesellschaft es fordert.*
- *... kann Ausnahmen zulassen, soweit es zur Wahrung überwiegender gesamtwirtschaftlicher Belange erforderlich ist.*
- *Die Bestellung bedarf notarieller Beurkundung.*

Je teda celkom bežné, že sa v texte zákona, dokonca aj v znení jedného paragrafu striedajú viaceré jazykové prvky za účelom vyjadrenia nutnosti a povinnosti.

Napríklad:

§ 64 *Ausschluss säumiger Aktionäre*

(2) *Die Nachfrist muss dreimal in den Gesellschaftsblättern bekannt gemacht werden. Die erste Bekanntmachung muss mindestens drei Monate, die letzte mindestens einen Monat vor Fristablauf ergehen. Zwischen den einzelnen Bekanntmachungen muss ein Zeitraum von mindestens drei Wochen liegen. Ist die Übertragung der Aktien an die Zustimmung der Gesellschaft gebunden, so genügt an Stelle der öffentlichen Bekanntmachungen die einmalige Einzelaufforderung an die säumigen Aktionäre; dabei muss eine Nachfrist gewährt werden, die mindestens einen Monat seit dem Empfang der Aufforderung beträgt.*

§ 30 *Bestellung des Aufsichtsrats, des Vorstands und des Abschlussprüfers*

(1) *Die Gründer haben den ersten Aufsichtsrat der Gesellschaft und den Abschlussprüfer für das erste Voll- oder Rumpfgeschäftsjahr zu bestellen. Die Bestellung bedarf notarieller Beurkundung.*

(2) *Auf die Zusammensetzung und die Bestellung des ersten Aufsichtsrats sind die Vorschriften über die Bestellung von Aufsichtsratsmitgliedern der Arbeitnehmer nicht anzuwenden.*

(3) *Die Mitglieder des ersten Aufsichtsrats können nicht für längere Zeit als bis zur Beendigung der Hauptversammlung bestellt werden, die über die Entlastung für das erste Voll- oder Rumpfgeschäftsjahr beschließt. Der Vorstand hat rechtzeitig vor Ablauf der Amtszeit des ersten Aufsichtsrats bekannt zu machen, nach welchen gesetzlichen Vorschriften der nächste Aufsichtsrat nach seiner Ansicht zusammenzusetzen ist; §§ 96 bis 99 sind anzuwenden.*

(4) *Der Aufsichtsrat bestellt den ersten Vorstand.*

§ 46 Verantwortlichkeit der Gründer

(2) Wird die Gesellschaft von Gründern durch Einlagen, Sachübernahmen oder Gründungsaufwand vorsätzlich oder aus grober Fahrlässigkeit geschädigt, so **sind** ihr alle Gründer als Gesamtschuldner **zum Ersatz verpflichtet**.

(3) Von diesen **Verpflichtungen** ist ein Gründer befreit, wenn er die die **Ersatzpflicht** begründeten Tatsachen weder kannte noch bei der Anwendung der Sorgfalt eines ordentlichen Geschäftsmannes kennen **musste**.

(4) Entsteht der Gesellschaft ein Ausfall, weil ein Aktionär zahlungsunfähig oder unfähig ist, eine **Sacheinlage zu leisten**, so **sind** ihr **zum Ersatz** als Gesamtschuldner die Gründer **verpflichtet**, welche die Beteiligung des Aktionärs in Kenntnis seiner Zahlungsunfähigkeit oder Leistungsunfähigkeit angenommen werden.

Paralely s horeuvedeným nachádzame v zastúpení jazykových prostriedkov aj pri význame možnosti a oprávnenia. Paralelne s verbom *können* a *dürfen* sa používajú najčastejšie nasledovné lexikálne jednotky:

- *Recht*,
- *Stimmrecht, Mehrstimmrecht*,
- *Berechtigung*,
- *berechtigten, berechtigt*,
- *zulässig, nicht ausgeschlossen sein*.

Například:

- **Rechte** der Hauptversammlung,
- Die Vorzugsaktien, ohne **Stimmrecht** gewähren mit Ausnahme des Stimmrechts die jedem Aktionär aus der Aktien zuständige **Rechte**.
- Gegen die Entscheidung ist die sofortige Beschwerde **zulässig**.
- Die Geltendmachung eines weiteren Schadens **ist nicht ausgeschlossen**.

Právo niektorého orgánu na vykonávanie nejakej funkcie môže byť vyjadrené aj samotným verbom, ktoré vyjadruje konkrétne činnosť, na ktorú je príslušný orgán oprávnený.

Například:

- Die Hauptversammlung **beschließt** in den im Gesetz und in der Satzung ausdrücklich bestimmten Fällen, namentlich über ...
- Durch die Entlastung **billigt** die Hauptversammlung die Verwaltung der Gesellschaft durch die Mitglieder des Vorstands und des Aufsichtsrats.

Z uvedeného vyplýva, že valné zhromaždenie môže, je oprávnené, resp. má právo schvaľovať a rozhodovať o záležitostiach, ktoré sú v zákone uvedené. Potvrďuje to aj použitie samotného verba *können* v takejto pozícii:

Über Fragen der Geschäftsführung **kann** die Hauptversammlung nur entscheiden, wenn der Vorstand es verlangt.

1.4.2 Pasív v právnom jazyku

Rozdiely medzi bežným jazykom a odbornými jazykmi v používaní jazykových prostriedkov na morfológicko-syntaktickej rovine majú, ako sme už uviedli, kvantitatívny charakter. Dokazujú to aj štatistické údaje, ktoré sa týkajú pasíva, konkrétne jeho zastúpenia v bežnom a odbornom jazyku v porovnaní s aktívom. Gramatika Duden (1984, 176) porovnáva zastúpenie aktívu a pasívu v bežnom jazyku a uvádza, že na aktív pripadá 93% a na pasív asi 7%. Claus Köhler (1981, 246), ktorý sa zaoberal zastúpením aktívu a pasívu v jazyku techniky, svojimi výsledkami výskumu dokazuje, že jazyk techniky sa vyznačuje veľkým zastúpením pasívnych konštrukcií. Jeho štatistické výsledky uvádzajú 28%-né zastúpenie pasívnych konštrukcií vo vetách v prezente a préterite v technickom jazyku, kým v bežnom jazyku predstavujú pasívne konštrukcie len 7%.

Uprednostňovanie pasívu a veľký výskyt pasívnych konštrukcií v odbornom jazyku spočíva vo využívaní jeho syntakticko-sémantickej a textovej funkcie. Odborné jazyky využívajú možnosť dať pôvodcu, resp. vykonávateľa deja do úzadia. Nevyjadrenie agensa predstavuje ekonomický spôsob vyjadrovania, ktorý odborné jazyky tiež využívajú vo veľkej miere. Pasív zároveň umožňuje použiť inú perspektívu výpovede tematizáciou objektu v akuzatívne a rematizáciu predikátu.

Köhler (1981) pokladá za najdôležitejšie prednosti pasívu vyzdvihnutie cieľa deja, elimináciu agensa, zdôraznenie plnovýznamového verba, vyjadrenie abstraktnosti a objektivity, vyjadrenie zákonitého deja, diferencované vyjadrenie nositeľa deja, náhradu slovného druhu, elimináciu pôvodcu a predmet konania.

V súvislosti s elimináciou agensa hovorí von Hahn (1983, 113) o anonymizácii a ako jednu z techník anonymizácie uvádza pasív. Jeho príklad, ktorý sa často cituje v odbornej literatúre, poukazuje na postupné dosiahnutie anonymizácie a na techniky, ktoré sa pri tom používajú:

- „(1) Als ich die Flüssigkeit abgoss, sah ich einen braunen Bodensatz.
- (2) Wenn man die Flüssigkeit abgießt, sieht man einen braunen Bodensatz.
- (3) Wird die Flüssigkeit abgegossen, zeigt sich ein brauner Bodensatz.
- (4) Nach Abgießen der Flüssigkeit, ist ein brauner Bodensatz sichtbar (zu sehen).“

Okrem uvedenej anonymizácie, ktorá sa dosahuje elimináciou agensa prostredníctvom pasívnych konštrukcií, zabezpečuje použitie pasívu aj ekonomický spôsob vyjadrovania, pričom je tu navyše možnosť použiť viaceré plnovýznamové verbá v spojení s jedným pomocným verbom.

V súvislosti s horeuvedeným nachádzame v právnom jazyku určité paralely, ale aj rozdiely.

V právnom jazyku sú pasívne konštrukcie bežné a pomerne časté. Aj v analyzovanom texte zákona sa vyskytujú vety typu 3) citovaného príkladu von Hahna.

Napríklad:

- *Solange sich die Gründer weigern, der Entscheidung nachzukommen, wird der Prüfungsbericht nicht **erstattet**.*
- *Nach anderen als den zuletzt angewandten gesetzlichen Vorschriften kann der Aufsichtsrat nur **zusammengesetzt werden**, wenn ...*

V tom istom význame je časté aj použitie infinitívu pasívu s modálnymi slovesami.

Napríklad:

- *Als Gründungsprüfer **sollen**, wenn die Prüfung keine anderen Kenntnisse fordert, nur **bestellt werden** ...*
- *Als Gründungsprüfer **darf nicht bestellt werden**, ...*
- *Die Beschlussfähigkeit des Aufsichtsrats **kann**, soweit sie nicht gesetzlich geregelt ist, durch die Satzung **bestimmt werden**.*

Takéto pasívne konštrukcie, t.j. bez uvedenia agensa, sa v právnom jazyku používajú len vtedy, ak nie je vykonávateľ deja dôležitý.

Eliminácia agensa v pasívnych konštrukciách nie je však v právnom jazyku úplne jednoznačná. V mnohých prípadoch by sme mohli hovoriť o „skrytej“ anonymizácii. Ide o prípady, kedy pasívne konštrukcie slúžia na ekonomizáciu, kedy vykonávateľ deja nie je sice vyjadrený, ale je buď všeobecne známy (a), alebo je známy na základe kontextu, prípadne ustanoveniami iných paragrafov (b).

Napríklad:

a)

- ***Wird** über das Vermögen der Gesellschaft das Konkursverfahren **eröffnet**, ... (agens = súd)*
- ***Wird** der Sitz der Gesellschaft im Inland **verlegt**, so ist die Verlegung beim Gericht des bisherigen Sitzes anzumelden.*
- *... dabei sind der Betrag, zu dem die Aktien **ausgegeben werden**, und der darauf eingezahlte Betrag anzugeben.*

b)

- *Die Satzung **muss durch notarielle Beurkundung festgestellt werden**. (Priamo z vety je zrejmé, že agensom je notár.)*
- *Der vor der Anmeldung der Gesellschaft eingeforderte Betrag **kann nur in gesetzlichen Zahlungsmitteln, [...] eingezahlt werden**. (Z predchádzajúcich odsekov toho istého paragrafu je zrejmé, že agensom sú akcionári: Die *Verpflichtung der Aktionäre zur Leistung der Einlagen wird durch den Nennbetrag oder den höheren Ausgabebetrag der Aktien begrenzt.*)*

Keďže právny jazyk a predovšetkým text zákona musí byť presný a jednoznačný, bežné a časté sú pasívne konštrukcie, v ktorých je vykonávateľ deja vyjadrený, a to pomocou prepozície *von* alebo *durch*. V týchto prípadoch nemôžeme hovoriť o anonymizácii a použitie pasíva v právnom jazyku sa odlišuje v porovnaní s inými odbornými jazykmi, napr. jazykom techniky alebo odbornými jazykmi z oblasti prírodných vied.

Napríklad:

- *Die Mitglieder des Aufsichtsrates **werden von der Hauptversammlung gewählt**, ...*
- *Der Anmeldung sind beizufügen
1. die Satzung und die Urkunden, in denen die Satzung festgestellt worden ist und die Aktien von den Gründern übernommen worden sind;*
- *Aufsichtsratsmitglieder, die von der Hauptversammlung ohne Bindung an einen Wahlvorschlag **gewählt worden sind**, können von ihr vor Ablauf der Amtszeit **abberufen werden**.*

Tak vyjadrenie vykonávateľa deja v pasívnych konštrukciách ako aj vynechanie vykonávateľa deja v prípadoch, kedy je agens známy iným spôsobom, poukazujú na rozdiel vo využívaní anonymizácie v právnom jazyku a jazyku techniky, prípadne v iných odborných jazykoch z oblasti prírodných vied.

1.5 Typy vedľajších viet v právnom jazyku

Vychádzajú z už uvedenej charakteristiky syntactickej roviny odborných textov, ako ju uvádza jazykovedná literatúra, a na základe našej hypotézy, že charakteristické znaky odborných jazykov sú aj charakteristickými znakmi právneho jazyka, sme tieto skúmali v uvedených právnických textoch.

Zákom o akciovej spoločnosti sú upravené práva a povinnosti orgánov akciovej spoločnosti, členov týchto orgánov, jednotlivých akcionárov ako aj podmienky na založenie a existenciu akciovej spoločnosti. Tieto musia byť formulované jasne a jednoznačne a tejto požiadavke slúži aj výber a použitie syntaktických prostriedkov.

V nami skúmaných textoch pozorujeme tendenciu dosiahnuť presnosť a jednoznačnosť výpovede, čomu zodpovedá na syntactickej rovine pomerne časté používanie vedľajších viet. Najčastejšie sa používajú tak ako aj v iných odborných jazykoch relatívne a kondicionálne vedľajšie vety.

Pomocou **relatívnej vety**, ktorá najčastejšie stojí za substantívom, sa pojmy vyjadrené substantívom bližšie špecifikujú a vymedzujú (a) alebo bližšie určujú a vysvetľujú (b).

Napríklad:

a)

„ § 328 ist auf Unternehmen, die nach Absatz 2 oder 3 herrschende oder abhängige Unternehmen sind, nicht anzuwenden.“

b)

„ Abhängige Unternehmen sind rechtlich selbstständige Unternehmen, auf die ein anderes Unternehmen (herrschendes Unternehmen) unmittelbar oder mittelbar einen herrschenden Einfluss ausüben kann.“

Vedľajšou vetou kondicionálnou sa uvádzajú podmienky, za ktorých sa uskutočňuje alebo nastáva dej alebo stav uvedený v nadradenej vete. Tieto vety sú pre právny jazyk typické.

Napríklad:

„ Absatz 3 gilt nicht, wenn das Unternehmen oder der Unternehmensteil erst nach der Bekanntmachung des Vorstands nach § 30 Abs. 3 Satz 2 eingebracht oder übernommen wird.“

Keďže dej alebo stav uvedený v hlavnej vete môže nastať za rôznych podmienok a tieto podmienky musia byť zákonom určené presne a jednoznačne, vyskytujú sa v právnom jazyku veľmi často syntaktické konštrukcie, v ktorých sa na jednu hlavnú

vetu vzťahujú viaceré kondicionálne vety, ktoré sú často uvádzané ako vymenúvanie a označené číslicami alebo písmenami.

Napríklad:

„(2) außerdem hat eine Prüfung durch einen oder mehrere Prüfer (Gründungsprüfer) stattzufinden, wenn

1. ein Mitglied des Vorstands oder des Aufsichtsrats zu den Gründern gehört oder
2. bei der Gründung für Rechnung eines Mitglieds des Vorstands oder des Aufsichtsrats Aktien übernommen worden sind oder
3. ein Mitglied des Vorstands oder des Aufsichtsrats sich einen besonderen Vorteil oder für die Gründung oder ihre Vorbereitung eine Entschädigung oder Belohnung ausbedungen hat oder
4. eine Gründung mit Sacheinlagen oder Sachübernahmen vorliegt.“

Uvedené príklady kondicionálnych viet sú príkladmi na kondicionálne vety uvádzané konjunkciou *wenn*, ktoré stoja za hlavnou vetou a ktoré predstavujú jeden z ich typov. Ďalším typom sú kondicionálne vety, ktoré stoja pred hlavnou vetou, v ktorej môže byť podmienka uvedená vo vedľajšej vete zdôraznená použitím korelátu *so*. Pri pozícii kondicionálnej vety pred hlavnou vetou sa stretávame s vyjadrením nasledovných súvislostí, vzťahov a typov viet:

a)

Za kondicionálnou vedľajšou vetou nasleduje hlavná veta so závislým infinitívom, ktorým je vyjadrená určitá povinnosť.

Napríklad:

„ Wird der Sitz an einem anderen Ort innerhalb des Bezirks des Gerichts des bisherigen Sitzes verlegt, so hat das Gericht zu prüfen, ob ...“

b)

Za kondicionálnou vedľajšou vetou nasleduje hlavná veta, ktorou je tiež vyjadrená povinnosť, v tomto prípade však verbom *verpflichten* v prezente.

Napríklad:

„(2) Wird die Gesellschaft von Gründern durch Einlagen, Sachübernahmen oder Gründungsaufwand vorsätzlich oder aus grober Fahrlässigkeit geschädigt, so sind ihr alle Gründer als Gesamtschuldner zum Ersatz verpflichtet.“

- c) Za kondicionálnou vedľajšou vetou nasleduje hlavná veta s modálnym slovesom *können* a infinitívom, čím sa dosahuje vyjadrenie oprávnenia, resp. možnosti za podmienok uvedených v kondicionálnej vete.

Například:

„(7) *Bestehen gegen die Eintragung Bedenken, weil [...], so kann das Gericht die Eintragung ablehnen*“.

- d) Za kondicionálnou vedľajšou vetou nasleduje hlavná veta s ďalšou kondicionálnou vetou uvádzanou spojku *wenn*, čím sa vyjadruje ďalšia podmienka a zároveň sa tým výpoveď ešte precizuje.

Například:

„(3) *Ist jemand nach Ansicht der Gesellschaft zu Unrecht als Aktionär in das Aktienbuch eingetragen worden, so kann die Gesellschaft die Eintragung nur löschen, wenn sie vorher die Beteiligten von der beabsichtigten Löschung benachrichtigt und ihnen eine angemessene Frist zur Geltendmachung eines Widerspruchs gesetzt hat*“.

Na rozdiel od iných odborných jazykov sa v právnom jazyku používajú aj **adverbiálne vedľajšie vety temporálne**. Nevyskytujú sa tak často ako relatívne a kondicionálne vety, avšak sú dôležité tam, kde je potrebné časovo určiť, resp. časovo ohraničiť vzťahy, podmienky, práva a povinnosti, ktoré sa v príslušných paragrafoch upravujú.

Například:

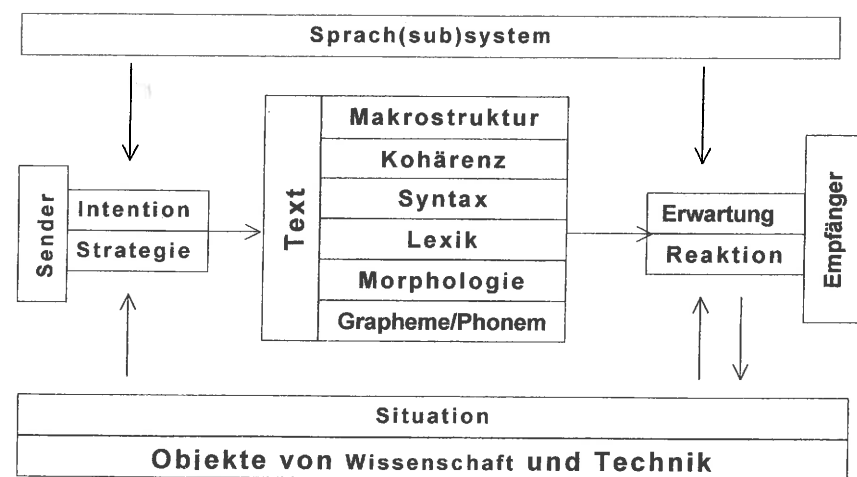
„(4) *Sobald dem Unternehmen eine Mehrheitsbeteiligung (§ 16 Abs. 1) gehört, hat es auch dies der Gesellschaft unverzüglich mitzuteilen*“.

2 Textová rovina odborných jazykov a právneho jazyka

2.1 Textová rovina odborných jazykov

Pri charakteristike textovej roviny odborných jazykov je možné uplatniť prístup z viacerých hľadísk a pri typológii textov je potrebné zohľadniť viaceré kritériá. Ako jedna z možných klasifikácií odborných textov prichádza do úvahy klasifikácia z hľadiska funkcie, ktorú má text spĺňať v jazykovej komunikácii, ako ju prinášajú Möhn/Pelka (1984, 45). Podobný prístup nachádzame aj v ďalších definíciách odborného textu. Baumann (1992, 9) charakterizuje odborné texty z pohľadu funkcie ako komplexné jednotky, „die sich einerseits aus sozialen, situativen und thematischen Faktoren und andererseits aus den dadurch bedingten textstrukturellen, stilistischen und formalen Merkmalen zusammensetzen. [...] Dabei werden die Interaktionsbeziehungen zwischen den Kommunikationspartnern sowie der Fachlichkeitsgrad der Darstellung auf sprachlich spezifische Weise im Fachtext zum Ausdruck gebracht.“ Susanne Göpferichová (1995, 56) vychádza vo svojej charakteristike tiež z funkcie odborného textu, pričom uprednostňuje komunikatívnu funkciu textu pred jazykovou štruktúrou: „Ein Text ist thematisch und/oder funktional orientierter, kohärenter sprachlicher oder sprachlich-figürlicher Komplex, der mit einer bestimmten Intention, der Kommunikationsabsicht geschaffen wurde, eine erkennbare kommunikative Funktion ersten oder zweiten Ranges erfüllt und eine inhaltlich und funktionale abgeschlossene Einheit bildet.“

Zohľadnenie rôznych faktorov vplyvujúcich na tvorbu textu v rámci komunikácie a odraz jej podmienok a okolností na vlastnosti textu prehľadne znázorňuje známy model, ktorý uvádzajú Güllich/Raible (1977, 25):

Niektorým z načrtnutých fenoménov charakterizujúcich odborné texty sa venujeme podrobnejšie v ďalších častiach.

2.2 Vlastnosti odborných textov

2.2.1 Vlastnosti odborných textov z pohľadu funkcie

Podľa Möhna/Pelku (1984, 45) sa pod funkciou chápe na jednej strane spôsob tvorby textu, ktorý je daný komunikáciou a prejavuje sa v jazykovom stvárnení. Na druhej strane sa označuje funkciou účel komunikácie. Na základe toho „können wir den einzelnen sprachlichen Grundfunktionen jeweils mehrere Textfunktionen zuordnen (z.B. der deskriptiven Grundfunktion die Textfunktionen „Mitteilen, Informieren, In-Kenntnis - setzen, Unterrichten“).

Z hľadiska funkcie rozlišujeme:

- odborné texty s deskriptívnou funkciou,
- odborné texty s inštruktívnou funkciou,
- odborné texty s direktívnou funkciou,
- odborné texty s kombinovanou funkciou.

Tieto funkcie odborných textov ovplyvňujú spôsob tvorby textu, a teda aj výber jazykových prostriedkov, charakter a vlastnosti textov na jednej strane a na druhej strane sú potom tieto vlastnosti typické pre určité druhy textov.

V popredí textov s inštruktívnou funkciou stojí adresát. Inštruktívny charakter výpovede sa dosahuje používaním rozkazovacieho spôsobu, vyjadreného najčastejšie infinitívom s imperatívnou funkciou v pozícii na konci vety. Pri charakteristike celkovej stavby inštruktívnych textov uvádzajú Möhn/Pelka (1984, 61) tri stavebné prvky, ktoré môžu obsahovať:

- „1. Angaben zu den für den jeweiligen Handlungskomplex erforderlichen Geräten, Unterlagen, Zutaten usw.;
2. Aufforderungen zu einzelnen Handlungsschritten, in die die angestrebte Realisierung des Handlungskomplexes zerlegt ist;
3. Erläuterungen und Begründungen einzelner wichtiger Handlungsschritte.“

Pre direktívne texty je charakteristická orientácia a koncentrácia na objekt, objektívnosť, eliminácia subjektívnych faktorov, čo sa odráža v uprednostňovaní výpovedí v indikatíve, neosobnom vyjadrovaní, prevládajúcich pasívnych konštrukciách a úmyselnom nevyjadrení agensa.

Direktívne texty sú charakterizované vysokou mierou jednoznačnosti, presnosti a záväznosti. Presnosti, jednoznačnosti a zrozumiteľnosti má slúžiť aj členenie v rámci

textu a označovanie jeho častí (napr. nadpismi, podnadpismi, paragrafmi, číslicami, písmenami). Často používané kondicionálne vedľajšie vety majú rovnako slúžiť na dosiahnutie presnosti a jednoznačnosti. Ďalším charakteristickým znakom je vyjadrovanie modality rôznymi jazykovými prostriedkami.

Pri textoch s kombinovanou funkciou dochádza k využitiu viacerých jazykových funkcií v rámci jedného odborného textu, a teda k využitiu a striedaniu príslušných charakteristických vlastností daných aj použitím príslušných charakteristických jazykových prostriedkov.

Tento druh textov je pomerne častý a v rámci odbornej komunikácie na základe spolupôsobenia jazykových funkcií a situačných faktorov má niektorá z vlastností väčší význam a vyniká z hľadiska cieľa textu. Na základe toho sa označuje ako dominantná funkcia textu (Möhn/Pelka, 1984, 70) a určuje najvýraznejšie charakter textu.

2.2.2 Makroštruktúra odborných textov

Charakteristika odborných textov a určenie druhov textov úzko súvisí s ich makroštruktúrou. Podľa Roelkeho (1999, 88) spočíva makroštruktúra odborných textov, „formal in der Kohäsion und funktional in der Kohärenz von sprachlichen oder semiotischen Einheiten, die in der Regel aus mehreren Sätzen, Bildsequenzen oder deren Kombinationen gebildet werden.“ Baumann (1992, 82) definuje podobne makroštruktúru odborných textov, „als ein linearsequentiell geordnetes und hierarchisch organisiertes System von Beziehungen zwischen den Teilen und Elementen des Textes.“

Práve makroštruktúrou sa odborné texty odlišujú od iných textov, ale aj navzájom medzi sebou. Snaha odborného jazyka dosiahnuť čo najvyšší stupeň jasnosti a zrozumiteľnosti sa odráža v tendencii zosúladiť makroštruktúralnú formu a funkciu textu. Táto tendencia vedie k bohatému členeniu a stavbe textu charakteristickej pre určitý druh textov a „die Wirkung solcher Textanordnungsstrategien ist so eindeutig, dass jeder kompetente Sprecher ein Buch oder eine Zeitschrift beim ersten Aufschlagen meist als Fachtext/Nicht-Fachtext einstufen kann“ (von Hahn 1983, 122). Rôzne formy členenia ako napr. kapitoly, odseky, nadpisy a pod. sledujú tému odborného textu od problému, cez východiská, metódy, riešenia, použitie a pod. a dodržiavajú v mnohých prípadoch záväznú stavbu odborného textu začínajúc napr. titulným listom, predslovom a obsahom a končiac zoznamom literatúry.

Ďalším znakom uvedenej tendencie je aj dodržiavanie početných typografických konvencií charakteristických pre odborné jazyky. Ako príklad môže slúžiť tlač textu v jednom alebo dvoch stĺpcoch, hierarchické číslovanie kapitol a podkapitol, použitie rôzneho druhu písma, veľkých písmen, podčiarkovania, prípadne ďalších znakov za účelom zvýraznenia a vyzdvihnutia niektorej časti textu.

Veľký význam v odborných textoch prislúcha popri vyššie uvedených znakoch aj ilustráciám alebo vzťahu medzi textom a obrázkom. Do úvahy prichádzajú tri typy grafického znázornenia ako ich uvádzajú napr. von Hahn (1983, 124) a Roelcke (1999, 92):

- zobrazenia (fotografie, náčrtky, obrázky),
- názorné vyjadrenie (diagramy, krivky, schémy),
- vymenovanie (zoznamy, tabuľky).

Pri uvedených druhoch ilustrácií je možné použiť rôzne techniky, napr. postup od detailu k celku alebo naopak od celku k detailu.

Všetky vyššie uvedené znaky majú slúžiť na dosiahnutie izomorfie formy a funkcie, a teda aj jednoznačnosti a zrozumiteľnosti, a tak k uľahčeniu recepcie predmetného odborného textu.

2.2.3 Mikroštruktúra odborných textov

Mikroštruktúra odborných textov spočíva podobne ako pri makroštruktúre formálne v kohézii a funkčne v koherencii jazykových alebo semiotických jednotiek. Týmito jednotkami sú pri mikroštruktúre vety alebo časti ilustrácií. Mikroštruktúra tak podľa Roelkeho (1999, 94) predstavuje jemné členenie odborných textov.

Podobné vzťahy, aké sledujeme pri makroštruktúre odborných textov, platia aj pre ich mikroštruktúru. Aj v rámci mikroštruktúry odborných textov je dôležitá funkcia a forma. Podľa Roelkeho (1999, 94) „Form und Funktion mikrostruktureller Texteinheiten ergeben sich im allgemeinen aus der Funktion des entsprechenden Teiltextes als übergeordneter Einheit der fachtextuellen Makrostruktur und sind über diese mittelbar auch an Form und Funktion des Gesamttextes gebunden“. Aj pri forme a funkcii mikroštruktúralných textových jednotiek je charakteristická tendencia k ich izomorfii.

Vyššie uvedená koherencia môže byť realizovaná implicitne a explicitne. Implicitné vzťahy závislosti predstavujú logické súvislosti. Explicitne realizovaná koherencia spočíva v logických súvislostiach a jazykovom vyjadrení. Na jednej strane môžeme pozorovať tematickú progresiu a na druhej strane jazykové prostriedky, ktoré slúžia na vyjadrenie koherentných vzťahov. Nachádzame ich tak na syntaktickej ako aj lexikálnej rovine.

K najčastejším spôsobom mikroštruktúralného spájania textov, a teda vyjadrovania koherentných vzťahov patria:

- téma – réma štruktúry
- kombinácia otázka – odpoveď
- rekurencia

Najjednoduchší model téma – réma konštrukcie predstavujú dve za sebou nasledujúce vety, pričom réma – niečo neznáme – prvej vety je témou – niečím známym – druhej vety. Napr.:

*Die Gesellschaft darf ihren Vorstandsmitgliedern **Kredit** (R1) nur auf Grund eines **Beschlusses** (R2) des Aufsichtsrates gewähren. Der **Beschluss** (T2) kann nur für bestimmte Kreditgeschäfte oder Arten von Kreditgeschäften und nicht für länger als drei Monate im voraus gefasst werden. Er (T2) hat die Verzinsung und Rückzahlung des **Kredits** (T1) zu regeln.*

Používanie kombinácie otázka – odpoveď ako princípu kompozície úzko súvisí s vyššie spomenutou témou a rémou. Ako otázky, ktoré signalizujú niečo nové, sa často používajú rôzne zaužívané konštrukcie: Was bedeutet ...?, Wie ist ... zu erklären?, Was ist unter ... zu verstehen?

Pri rekurencii, ktorá podľa Roelckeho (1999, 98) spočíva „in der Wiederholung bedeutungsgleicher bzw. -verwandter sprachlicher Einheiten, die im Verlauf des betreffenden Fachtextes zu längeren Isotopieketten führen kann,“ sa využíva napr. opakovanie slov, pro – formy, parafrázovanie, synonymá, hyponymá, hyperonymá, kohyponymá, antonymá.

K ďalším častým signálom koherencie patrí syntaktická subordinácia a koordinácia, vyjadrovanie časovej súslednosti, uvádzacie konjunkcie, pronominalizácia, adverbializácia, odkazové slová a výrazy, konektory ako aj mnohé ďalšie jazykové prostriedky až po interpunkciu.

Vyššie uvedenú charakteristiku odborných textov dopĺňajú ešte ďalšie vlastnosti textov, ktoré sú dôležité a významné z pohľadu odbornej komunikácie, a to intencionalita, akceptabilita, informativnosť, situatívnosť, intertextualita a objektivita, ktoré zohľadňujú jednotlivé články základného komunikačného modelu.

2.3 Druhy textov

Ako sme už uviedli, k charakteristike, resp. analýze odborných textov môžeme pristupovať z rôznych hľadísk a kritérií. L. Hoffmann (1987, 237) doporučuje kumulatívnu analýzu textov, ktorá predstavuje „die Integration aller wichtigen Merkmale der einzelnen sprachlichen Ebenen in absteigender Richtung von den Makrostrukturen und Vertextungsmitteln über die Syntax und Lexik bis zu den grammatischen Kategorien und den sie repräsentierenden Morphemen.“ Výsledkom tejto analýzy je podľa neho

rozsiahly lingvistický popis relácií a prvkov v odborných textoch a možnosť ich zaznamenania pomocou matrice. Matrica L. Hoffmanna (1987, 238), často citovaná v odbornej literatúre, zachytáva znaky charakteristické pre texty z oblasti matematiky.

Makrostruktur	Problem + Anrede -	Prämissen + Darstellung -	Methode + Herkunft -	Lösung + Bedingung -	Anwendung + ...	
	Wiederholung + Pronomen +	Synonymie - Proform ... -	Metapher - Thematische I +	Paraphrase - Progression (Typ) II III IV -	...	
Kohärenz						
Syntax	Funktionale Satzperspektive (Typ) I II III IV V VI + - + - + - Satztyp einfach erweitert komplex koordi subordin. - + + - + Nominalphrase S Ssg AS AAS ... Verbalphrase V MV DV MVS ... - + + +					
Lexik	Genuin - Simplex +	Lehnwort + Kompositum -	Hybride - Derivativum +	...	Wortgruppe ...	
Grammat. Kategorien	Verb Indikativ + Aktiv - Präsens + 1. Person - ... Substantiv Singular + Nomin. +					Konjunktiv - Passiv + Präteritum - 2. Person - 3. Person + ... Plural - Gen. + Dat. - Akk. - Instr. - Präp. +

Charakteristické znaky a vlastnosti odborných textov nie sú v odborných textoch zastúpené rovnako, čo dokumentuje aj uvedený príklad. Ich odlišné zastúpenie, prítomnosť, či neprítomnosť v jednotlivých textoch súvisí nielen s rôznymi odbornými jazykmi, ale poukazuje aj na rôzne druhy odborných textov.

Nie je naším cieľom uvádzať podrobnú klasifikáciu druhov textov, ale len poukázať na niekoľko príkladov, ktoré dokazujú na jednej strane spoločné, na druhej strane odlišné znaky, ktoré sú typické pre určité druhy textov a na zohľadňovanie určitých kritérií. Predovšetkým chceme poukázať na tie druhy textov, ktoré sú zastúpené aj v právnom jazyku a ktorým sa chceme v ďalšej časti venovať podrobnejšie.

Ak vychádzame zo znakov uvedených v matici, nachádzame pri porovnaní vysokoškolskej učebnice, monografie, odborného článku, recenzie, resumé, abstraktu, správy, protokolu, zákona, normy, zmluvy, žiadosti, objednávky, návodu na obsluhu, plánu, prospektu, formulára atď. tak spoločné ako aj rozdielne znaky.

Znaky charakterizujúce makroštruktúru sú napr. v monografii, prípadne vysokoškolskej učebnici iné ako v žiadosti, objednávke alebo žalobe, či návrhu na rozvod alebo návrhu na vyhlásenie konkurzu, pričom monografia a vysokoškolská učebnica bude mať veľa spoločného, podobne ako žiadosť a objednávka.

V oblasti koherencie sa odlišujú texty v druhu vzťahov medzi jednotlivými časťami textu, ktoré sú úplne iné napríklad vo vysokoškolskej učebnici, odbornom článku a prednáške na jednej strane a na druhej strane v druhoch textov, ktoré sú charakteristické pre úradný jazyk – ako sú napr. rôzne druhy listín (sobášny list), protokoly, zápisnice, výpisy (výpis z obchodného registra, výpis z registra trestov), formuláre a pod.

V lexike môžeme očakávať výrazné rozdiely, napr. v používaní cudzích slov, kompozít a viacslovných termínov, ktoré majú veľké zastúpenie vo vysokoškolských učebniciach, v monografii, odbornom článku, resumé a abstrakte, čím sa odlišujú napr. od populárno-náučných článkov, prípadne už spomenutých textov úradného jazyka.

Podobné zhody či rozdiely môžeme sledovať pri porovnaní jednotlivých druhov textov aj na rovine syntaktickej a morfolologickej, ktoré tak isto spočívajú v používaní a preferovaní uvedených znakov.

V právnom jazyku sa tiež používajú rôzne druhy textov, pričom niektoré z nich sú obvyklé pre väčšinu odborných jazykov, naopak iné sú charakteristické práve pre právny jazyk. K tým prvým patria predovšetkým učebnice, monografie, odborné články, prednášky a zmluvy. Druhy textov, ktoré sú charakteristické len pre právny jazyk, sú zákony, komentáre zákonov, rozsudky, zbierky rozhodnutí, žaloby, rôzne druhy súdnych podaní (návrhy, žaloby, stanoviská), výpisy a zápisnice, pričom sa súdne podania, výpisy a zápisnice môžu v niektorých znakoch zhodovať s podobnými druhmi textov, ktoré sa používajú v iných odborných jazykoch, predovšetkým v úradnom jazyku.

Niektorým z uvedených druhov textov sa chceme venovať podrobnejšie v ďalšej časti, a to práve na základe znakov a vlastností, ktoré charakterizujú textovú rovinu.

2.4 Textová rovina právneho jazyka

S cieľom poukázať na špecifikum právneho jazyka v porovnaní s inými odbornými jazykmi sa chceme na základe vyššie uvedených znakov a vlastností textu zamerať predovšetkým na zákon a poukázať na zhody, rozdiely a prepojenia s komentárom, rozsudkom, zmluvou a výpisom z obchodného registra.

Zákon, ktorým sa obvykle niečo nariaďuje a predpisuje, môžeme na základe tejto funkcie zaradiť podľa klasifikácie Möhna/Pelku (1984, 45) k textom s direktívnou funkciou. Medzi jednotlivými paragrafmi sa však vyskytujú aj texty s inou funkciou z hľadiska jazykovej komunikácie.

Napríklad:

-§ 1 *Wesen der Aktiengesellschaft (AktienG)*

(1) *Die Aktiengesellschaft ist eine Gesellschaft mit eigener Rechtspersönlichkeit. Für die Verbindlichkeiten der Gesellschaft haftet den Gläubigern nur das Gesellschaftsvermögen.*

(2) *Die Aktiengesellschaft hat ein in Aktien zerlegtes Grundkapital.*

- § 211 *Mord (StGB)*

(1) *Der Mörder wird mit lebenslanger Freiheitsstrafe bestraft.*

(2) *Mörder ist, wer*

aus Mordlust, zur Befriedigung des Geschlechtstriebes, aus Habgier oder sonst aus niedrigen Beweggründen, heimtückisch oder grausam oder mit gemeingefährlichen Mitteln oder um eine andere Straftat zu ermöglichen oder zu verdecken, einen Menschen tötet.

I keď sa v skúmanom texte zákona vyskytujú aj znenia paragrafov, ktoré sme uviedli ako príklad, nemajú takéto paragrafy veľké zastúpenie. Častejšie sú však v Trestnom zákone, konkrétne v prípade presného vymedzenia trestného činu, prípadne páchatel'a.

Podľa Möhna/Pelku (1984, 70) patria uvedené príklady k textom s deskriptívnou funkciou, ktoré niečo charakterizujú a vysvetľujú a zároveň potvrdzujú ich tvrdenie, že „in der fachlichen Praxis dürfte es überhaupt schwer fallen, Texte mit ausschließlich einer Funktion finden.“

Pri porovnaní znakov, ktoré charakterizujú makroštruktúru, nachádzame odlišnosti medzi zákonom na jednej strane a monografiou, učebnicou, či odborným článkom na druhej strane. Pre monografiu, učebnicu a odborný článok platia aj v právnom jazyku vlastnosti a vzťahy, ktoré sme uviedli v predchádzajúcich častiach, počnúc obvyklými formami členenia, cez dodržiavanie typografických konvencií až po používanie schém, tabuliek, obrázkov a pod. V texte zákona sa tak isto uplatňuje členenie, ktoré sa však už

na prvý pohľad odlišuje od členenia v iných druhoch textov. „Der Gesetzestext ist in getrennte, einzeln durchnummerierte Paragraphen geteilt, die zudem typographisch, d.h. durch einen größeren Zeilenabstand, von der Vor- und Folgeparagraphen abgesetzt sind. Dazu gibt es eine (in Klammern gesetzte) Überschrift des Paragraphen, die dessen Inhalt kurz skizziert“ (Busse 1992, 62). Paragrafy – čiastkové texty - sú zaradené do systematického členenia celého textu (Buch, Teil, Abschnitt, Unterabschnitt), ktoré je také dôsledné, že všetky tieto časti až po odseky jednotlivých paragrafov sú číslované a pri citovaní sa priradí číslo aj konkrétnej vete.

Pri porovnaní mikroštruktúrálnej koherentnej vzťahov v texte zákona a v už spomenutých druhoch textov - v monografii, učebnici, odbornom článku a pod. nachádzame okrem spoločných znakov aj určité špecifiká, ktorými sa zákon odlišuje od uvedených textov. Napriek tomu, že text zákona sa skladá z relatívne samostatných, malých textov (paragrafov), nachádzame téma - réma štruktúry aj v jednotlivých paragrafoch, pričom môžeme už samotný názov paragrafu pokladať za rému, keďže signalizuje, čo bude obsahom – témou ustanovenia paragrafu.

Napríklad:

- § 53 *Ersatzansprüche (R1) bei der Nachgründung (R2) (AG)*
Für die Nachgründung (T2) gelten die §§ 46, 47, 49 bis 51 über die Ersatzansprüche (T1) der Gesellschaft sinngemäß.
- § 78 *Vertretung (R1)*
Der Vorstand vertritt (T1) die Gesellschaft gerichtlich und außergerichtlich.
- § 79 *Zeichnung (R1) durch Vorstandsmitglieder (R2) Vorstandsmitglieder (T2) zeichnen (T1) für die Gesellschaft, indem sie der Firma der Gesellschaft oder der Benennung des Vorstands ihre Namensunterschrift hinzufügen.*

Toto ustanovenie slúži ako príklad zložitejších súvislostí a vzťahov. Slovo *zeichnen* – T1 je zároveň rémou ďalšej časti vety, v ktorej sa konkretizuje spôsob podpisovania.

S témou a rémou súvisiaci kompozičný postup striedania otázky a odpovede sa v zákone nepoužíva, rovnako ako aj jazykové prostriedky, ktoré akýmkoľvek spôsobom signalizujú autora textu (napr. plurál majesticae, perspektíva výpovedí).

V texte zákona sa zo signálov koherencie výrazne uplatňuje syntaktická subordinácia a koordinácia, čo súvisí predovšetkým s uvádzaním podmienok súvisiacich s presnosťou a jednoznačnosťou jednotlivých paragrafov. Rovnako dôležitú úlohu v tomto smere predstavuje používanie zámen, ktoré explicitne poukazujú na slovo, na ktoré sa vzťahujú, precizujú takto dané ustanovenia a napomáhajú vylúčeniu omylov. Okrem toho sa uplatňuje pronominalizácia v rámci rekurencie.

Napríklad:

- *Zur Anfechtung ist befugt*
- 1. *jeder in der Hauptversammlung erschienene Aktionär (§ 245, Nr.1)*
- *... die anderen Aktionäre veranlassen, für seinen Gegenantrag zu stimmen. (§ 126, Abs.1)*
- *Ein Gegenantrag und dessen Begründung brauchen nicht mitgeteilt zu werden, (§126, Abs.2)*
- *Über die Zustimmung haben die benachteiligten Aktionäre einen Sonderbeschluss zu fassen. Für diesen gilt Absatz 2 (§ 179, Abs.3)*
- *Verwahrt ein Kreditinstitut für Aktionäre Aktien der Gesellschaft, so hat es die Mitteilungen nach § 125 Abs.1 unverzüglich an sie weiterzugeben. (§ 128, Abs.1)*
- *Stehen Einlagen in verhältnismäßig unerheblichem Umfang aus, so hindert dies die Erhöhung des Grundkapitals nicht. (§ 182, Abs.4)*

Rozdiel v porovnaní s uvedenými druhmi textov predstavuje používanie odkazových a spájacích slov. Slová a slovné spojenia ako napr.: *podobne ako ..., ako bolo uvedené vyššie, na rozdiel od, naproti tomu, podľa toho, teda* a pod., ktoré sú v monografiách a odborných článkoch bežné a časté, v zákone sa nevyskytujú. Presnosť a jednoznačnosť, ktoré sú pre zákon veľmi dôležité, vylučujú používanie uvedených slov a slovných spojení. Špecifickým javom pre zákon pri vyjadrovaní akýchkoľvek súvislostí medzi časťami zákona, t.j. napr. medzi jednotlivými paragrafmi a časťami paragrafov je, že sa uvádzajú vždy konkrétne a presne. Namiesto všeobecného odkazu pomocou už spomenutých odkazových slov a slovných spojení sa cituje časť zákona (§, odsek, veta) na ktorú sa v zákone odvoláva. V takýchto prípadoch sú časté slovné spojenia *gilt sinngemäß, gilt entsprechend, nach (im Sinne) ... hat (ist) zu + Infinitiv, bleibt unberührt, gilt nicht, steht nicht entgegen, ist (nicht) zulässig, ist (nicht) anzuwenden.*

Napríklad:

- *Für den Vorschlag eines Aktionärs zur Wahl von Aufsichtsratsmitgliedern oder von Abschlussprüfern gilt § 126 sinngemäß. (§ 127)*
- *Für die Aufhebung der Ersatzpflicht gegenüber der Gesellschaft gilt sinngemäß § 93 Abs.4 Satz 3 und 4. (§ 117, Abs.4)*
- *Im übrigen gelten die Absätze 2 bis 4 für Vereinigungen von Aktionären entsprechend. (§ 124, Abs.3)*
- *Verwahrt ein Kreditinstitut für Aktionäre Aktien der Gesellschaft, so hat es die Mitteilungen nach § 125 Abs. 1 unverzüglich an sie weiterzugeben. (§ 128, Abs.1)*
- *... §8 des Montan-Mitbestimmungsgesetzes bleibt unberührt (§ 124, Abs.3)*

- Das Wettbewerbsverbot des § 88 gilt für sie nicht. (§ 105, Abs.2)
- In den Fällen des Absatzes 1 Nr. 1,2 und 4 ist der Erwerb nur zulässig, wenn ... § 71, Abs.2)
- § 37 Abs. 1 und 3 ist nicht anzuwenden (§ 44, Abs.1)

Okrem uvedeného spôsobu odvolávania sa na určité časti zákona a vyjadrovania súvislosti medzi nimi je odkaz na nejaké ustanovenie často súčasťou rozvitého atribútu.

Napríklad:

- Dieser Erwerb ist ferner nur zulässig, wenn die Gesellschaft die nach §272 Abs. 4 des Handelsgesetzbuches vorgeschriebene Rücklage für eigene Aktien bilden kann ... (§ 71, Abs.2)
- Jedoch darf ein Kreditinstitut im Rahmen der laufenden Geschäfte eigene Aktien bis zu dem in § 71 Abs. 2 Satz 1 bestimmten Gesamtnennbetrag als Pfand nehmen. (§ 71e Abs. 1)
- Sind eigene Aktien innerhalb der in den Absätzen 1 und 2 vorgesehenen Fristen nicht veräußert worden, so sind sie nach § 237 einzuziehen. (§ 71c Abs. 3)

Z pohľadu makroštrukturálnych a mikroštrukturálnych koherentných vzťahov predstavujú ďalšie špecifikum texty, ktoré majú formu tlačív a formulárov, ako sú napr. výpisy z obchodného registra. Podľa von Hahna (1983, 122) predstavujú formuláre špeciálny prípad koherencie, „bei denen eine Handlungsfolge und die damit verbundenen sprachlichen Ausdrücke so stereotyp sind, dass nur noch eine Spezifizierung und ein Vollzugszeitpunkt festgelegt werden muss. [...] Der Text ist nicht wählbar und bietet keine Alternativen.“

Obsah zápisu do obchodného registra je dokonca daný zákonom a je presne stanovené, čo musí obsahovať.

§ 39 Inhalt der Eintragung (AG)

(1) Bei der Eintragung der Gesellschaft sind die Firma und der Sitz der Gesellschaft, der Gegenstand des Unternehmens, die Höhe des Grundkapitals, der Tag der Feststellung der Satzung und die Vorstandsmitglieder anzugeben. Ferner ist einzutragen, welche Vertretungsbefugnis die Vorstandsmitglieder haben.

(2) Enthält die Satzung Bestimmungen über die Dauer der Gesellschaft oder über das genehmigte Kapital, so sind auch diese Bestimmungen einzutragen.

Z ustanovenia tohto paragrafu vyplýva teda aj obsah a forma výpisu z obchodného registra.

Podobne je to aj s rôznymi formami súdnych podaní (napr. návrh na vyhlásenie konkurzu, žaloba), ktoré majú tiež stanovené, čo musia obsahovať, prípadne aké ďalšie podmienky je potrebné splniť (napr. priložiť kolkové známky).

Určité osobitosti sú charakteristické aj pre zmluvy, ktoré predstavujú veľmi častý druh textu v právnom jazyku a obchodnom práve. Na jednej strane majú zmluvy spoločné znaky, t.j. náležitosti, ktoré sú tiež dané zákonom, ako sú napr. zmluvné strany, trvanie zmluvy, miesto, dátum, podpisy a pod. Na druhej strane sa jednotlivé druhy zmlúv navzájom odlišujú v závislosti od predmetu zmluvy. Napríklad predmetom spoločenskej zmluvy je založenie nejakej spoločnosti, predmetom kúpnej zmluvy je kúpa nejakého tovaru a predmetom zmluvy o dielo sú určité plnenia. Uvedené rozdiely vedú aj k rozdielom v lexike jednotlivých zmlúv. Kým je pre spoločenskú zmluvu typický právny jazyk, v zmluve o dielo a kúpnej zmluve sa používa aj lexika iných odborných jazykov, a to podľa konkrétneho predmetu zmluvy. Napríklad pri dodávke strojného zariadenia bude zmluva obsahovať aj časť s terminológiou z oblasti strojárstva, keďže toto zariadenie musí byť podrobne špecifikované. Z tohto dôvodu je dokonca úplne bežné, že súčasťou takýchto zmlúv sú prílohy, ako napr. výkresy, zoznamy náhradných dielov a pod., ktorých cieľom je tiež špecifikovať predmet zmluvy.

Pre text zákona predstavuje z pohľadu odbornej jazykovej komunikácie určitú zvláštnosť percipient. Zákon je totiž okrem iných príjemcov určený aj pre jeho samotných autorov, ktorí so zákonom ďalej pracujú, upravujú, menia a dopĺňajú ho.

Podľa Busseho (1992, 72) spočíva ďalšie špecifikum tohto druhu textu v stanovení začiatku „funkcie textu“ tým, že sa v zákone uvádza dátum nadobudnutia jeho platnosti. Podľa neho ide o prípad, „dass die kommunikative Funktion (hier die normative, präskriptive Funktion) an gewisse weitere Bedingungen geknüpft ist, die selbst wieder metakommunikativ explizit gemacht werden. Dies ist sicher ein textsortenspezifisches bzw. situations-typisches Ausdrucksmittel, welches nur in solchen institutionellen Zusammenhängen vorkommt, in der Alltagskommunikation jedoch unbekannt ist.“

Ďalšie špecifikum tak pre samotný text zákona ako aj pre zákon, komentár a rozsudok predstavuje intencionalita a intertextualita. V tejto súvislosti poukazuje Busse (1992, 58) na vzťah medzi jednotlivými paragrafmi. „Insofern ein bestimmter Paragraph allein keine Handlungsanweisung für einen Entscheidungsfall geben kann, sondern notwendig ein anderer Paragraph hinzugezogen werden muss, besteht nicht nur im Hinblick auf die Kohärenz des Gesetzestextes selbst (als Druckanordnung und intentionales, legislatives Ganzes), sondern auch auf den Zusammenhang des Entscheidungstextes die Tatsache, dass der einzelne Paragraph „nicht alleine bestehen kann“. Podobný vzťah je aj medzi zákonom a komentárom a rozsudkom. Autor komentára sa odvoláva nielen na text zákona, ale aj na súdne rozhodnutia. V komentároch sa teda citujú nielen príslušné ustanovenia zákona, ale aj súdne rozhodnutia. Rovnako sa aj v rozsudkoch citujú zákony, ktorými sa príslušné rozhodnutia odôvodňujú. Dôvodom týchto vzťahov medzi zákonom komentárom a

rozsudkom môže byť ako uvádza Busse (1992, 58), že komentár sa v podstatnej miere vzťahuje na súdne rozhodnutia. Aj vo vzťahu medzi komentárom a textami rozsudkov je určitá relácia súvislosti. Ani komentár sa nezaobíde úplne od odkazov na rozsudky a na druhej strane sa texty rozsudkov citujú v komentári. „All diese Beobachtungen zeigen, dass zwischen Gesetzen, Kommentaren und Urteilen jedenfalls enge textuelle Beziehungen bestehen.“ (Busse, 1992,59)

Záver

V súčasnosti je odborná komunikácia rozšírená aj medzi laickou verejnosťou v rozličných praktických oblastiach každodenného života a nadobúda stále väčší rozmer a význam. Z tohto dôvodu pokladáme za potrebné a dôležité využiť výsledky získané analýzou odborných textov z oblasti obchodného práva a ich porovnaním s bežným jazykom a inými odbornými jazykmi v praxi a poukázať na dôležitosť odborných jazykov z hľadiska využitia v edukácii.

Rozširujúca sa medzinárodná spolupráca a narastajúce medzinárodné kontakty, ktorých predpokladom je aj cudzojazyčná kompetencia, kladie nové požiadavky aj na vzdelávacie inštitúcie. V centre pozornosti je predovšetkým príprava tlmočníkov a prekladateľov, učiteľov cudzích jazykov, ale aj zintenzívnenie výučby cudzích jazykov na všetkých stupňoch škôl, pričom v súvislosti s uvedenou spoločenskou požiadavkou má veľký význam práve jazyková príprava na vysokých školách nefilologického zamerania.

Spoločenský význam odbornej cudzojazyčnej komunikácie a výučby odborného jazyka viedli k sformovaniu sa novej vednej disciplíny – didaktike odborného jazyka, ktorá sa zaoberá otázkami a problematikou cudzojazyčného vyučovania odborných jazykov.

Popri jazykovej príprave nefilológov a dôraze na odborný jazyk zohráva odborný jazyk v cudzojazyčnom vyučovaní významnú úlohu aj v príprave tlmočníkov a prekladateľov, ale aj učiteľov cudzích jazykov.

V rámci vyučovania odborného jazyka je potrebné zohľadniť potreby profesijného zamerania. Rozdiely v uplatnení a využívaní odborného jazyka pri práci prekladateľa, učiteľa cudzieho jazyka a špecialistov v rôznych vedných odboroch sú evidentné. Preto musí byť aj cudzojazyčné vyučovanie odborného jazyka realizované predovšetkým so zreteľom na tieto rozdiely a špecifiká budúceho profesijného uplatnenia. Túto skutočnosť potvrdzujú aj mnohé práce slovenských lingvistov a pedagógov, ktorí sa zaoberajú cudzojazyčnou edukáciou a cudzojazyčnou odbornou slovnou zásobou z rôznych hľadísk. Nováková (1993) poukazuje na prepojenie teórie a praxe predovšetkým v príprave tlmočníkov, Vajičková (1996) prináša pohľad na lexiku z aspektu didaktiky vyučovania cudzieho jazyka a venuje sa lexikálnej rovine právnych textov z hľadiska komparácie (2002), Bálintová (2000) popisuje didaktické tendencie pri práci s odbornými textami v cudzojazyčnej edukácii, Medeová (1998) sa venuje problémom porozumenia, Borsuková (1998) kladie dôraz na proces osvojovania si cudzojazyčnej odbornej slovnej zásoby.

Právny jazyk má v edukačnom procese v rámci ostatných odborných jazykov osobitné postavenie a význam, daný predovšetkým spoločenským významom a potrebou. V súčasnej dobe, keď je potrebné zosúladiť množstvo zákonov platných

v Slovenskej republike so zákonmi platnými v rámci Európskej únie, je veľmi dôležité a potrebné venovať v rámci cudzojazyčnej edukácie dostatočný priestor právnemu jazyku, a to tak vo vzdelávaní učiteľov cudzích jazykov, prekladateľov a samotných právnikov.

Charakteristika nemeckého právneho jazyka z morfológicko-syntaktického a textového aspektu prináša dostatok impulzov na využitie v cudzojazyčnej edukácii a môže slúžiť ako pomôcka pre pedagógov i študentov.

Literatúra

- BÁLINTOVÁ, H. (2000): „K problematike odborného prekladu“. In: *Preklad a tlmočenie 2. Zborník FiF UMB v Banskej Bystrici*. B. Bystrica, s. 272 – 277.
- BÁLINTOVÁ, H.: *Cudzie jazyky áno, ale ako?* Banská Bystrica: FHV UMB, 2003. ISBN 80-8055-762-4.
- BARBER, CH. L.: Quantitative Charakteristika der modernen Fachsprache. In: Hahn, W.: *Fachsprachen*. Darmstadt : Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1981, s. 86 – 113. ISBN 3-534-07141-7.
- BAUMANN, K.-D.: *Integrative Fachtextlinguistik*. Tübingen : Narr, 1992. ISBN 3-8233-426-5.
- BAUMANN, K.-D.: Textuelle Eigenschaften von Fachsprachen. In: *Fachsprachen*. Berlin; New York: de Gruyter, 1998, s. 408 - 415. ISBN 3-11-011101-2.
- BEIER, R.: Zur Syntax in Fachtexten. In: MENTRUP, W.: *Fachsprachen und Gemeinsprache*. Düsseldorf : Pädagogischer Verlag Schwann, 1979, s. 276 – 291.
- BORGULYA, A.: Interkulturelle Herausforderung und Fachsprachenunterricht. In: *Ökonomika a cudzie jazyky*. Cudzí jazyky a odborná jazyková výučba v krajinách strednej a východnej Európy. Banská Bystrica : REPRO-HUPE, 1998, s. 10 – 17. ISBN 80-8055-028-X.
- BORSUKOVÁ, H.: Zum Prozess der Aneignung des fremden Wortschatzes. In: *Ökonomika a cudzie jazyky*. Cudzí jazyky a odborná jazyková výučba v krajinách strednej a východnej Európy. Banská Bystrica : REPRO-HUPE, 1998, s. 69 - 72. ISBN 80-8055-028-X.
- BUHLMANN, R. - FEARNES, A.: *Handbuch des Fachsprachenunterrichts*. Berlin; München : Langenscheidt, 1991.
- BUSCHA, A.: Morphologisch-syntaktische Strukturen in Fachtexten. In: MORGENROTH, K.: *Methoden der Fachsprachendidaktik und -analyse*. Frankfurt/Main : Lang, 1993, s. 69 - 78.
- BUSSE, D.: *Recht als Text*. Tübingen : Max Niemeyer Verlag, 1992. ISBN 3-484-31131-2.
- CLAUS, K.: Zum Gebrauch von Wertwörtern im Recht. In: *Muttersprache*, 1973, s. 54 – 64.
- CLAUS, K.: Scheinpräzision der Rechtssprache. In: *Muttersprache*, 1974, s. 21 – 38.
- DAŇOVÁ, M.: *Übungen aus der deutschen Syntax*. Banská Bystrica: FHV UMB, 1998. ISBN 80-8055-163-4.
- DRESSLER, W.U.: Kohärenz und Kohäsion in wissenschaftssprachlichen Texten: ein Analysebeispiel. In: *Fachsprachen*. Berlin; New York: de Gruyter, 1998, s. 610 - 616. ISBN 3-11-011101-2.
- DROZD, L. - SEIBICKE, W.: *Deutsche Fach- und Wissenschaftssprache. Bestandaufnahme – Theorie – Geschichte*. Wiesbaden : Oscar Brandstetter Verlag, 1973. ISBN 3-87097-058-8.
- ENGBERG, J.: Textanalyse von juristischen Texten auf kommunikativer Grundlage. In:

Beiträge zur Fachsprachenforschung. Tostedt : Attikon Verlag, 1992, s. 57 – 72. ISBN 3-927226-10-6.

FIJAS, L.: Das Postulat der Ökonomie für den Fachsprachengebrauch. In: *Fachsprachen*. Berlin; New York: de Gruyter, 1998, s. 383 - 389. ISBN 3-11-011101-2.

FLUCK, H.-R.: *Fachsprachen. Einführung und Bibliographie*. Tübingen : Francke Verlag, 1991. ISBN 3-7720-1294-9.

FOTHERINGHAM, H.: Die Gesetzes- und Verwaltungssprache im Spannungsfeld zwischen fachlicher Qualität und Allgemeinverständlichkeit. In: RADTKE, I.: *Die Sprache des Rechts und Verwaltung*. Stuttgart : Klett, 1981, s.100 - 118. ISBN 3-12-915320-9.

GLÄSER, R.: Fachsprachen und Funktionalstile. In: *Fachsprachen*. Berlin; New York: de Gruyter, 1998, s. 199 - 207. ISBN 3-11-011101-2.

GOONK, J.-G.: *Passivsynonyme als Elemente der wissenschaftlichen Fachsprache im Deutschen*. Frankfurt am Main : Lang, 1997. ISBN 3-631-32358-1.

GÖPFERICH, S.: Schreiben in der Technik. In: *Fachsprachen*. Berlin; New York: de Gruyter, 1998, s. 1003 - 1014. ISBN 3-11-011101-2.

GUTTERER, G. – LATOUR, B.: *Grammatik in wissenschaftlichen Texten*. Ismanin : Max Hueber Verlag, 1995. ISBN 3-19-001441-8.

HAHN, W.: *Fachkommunikation*. Berlin/ New York : de Gruyter, 1983. ISBN 3-11-008765-0

HARRAS, G.: Intertextualität von linguistischen Fachtexten: ein Analysebeispiel. In: *Fachsprachen*. Berlin; New York: de Gruyter, 1998, s. 602 - 609. ISBN 3-11-011101-2.

HARTMANN, D.: Über den Einfluss von Fachsprachen auf die Gemeinsprache. Semantische und variationstheoretische Überlegungen zu einem wenig erforsten Zusammenhang. In: GNUTZMANN, C. – TURNER, J.: *Fachsprachen und ihre Anwendung*. Tübingen : Narr, 1980, s. 27 – 46. ISBN 3-87808-144-8.

HELBIG, G. - BUSCHA, J.: *Deutsche Grammatik*. Leipzig : Verlag Enzyklopädie, 1994. ISBN 3-324-00118-8.

HOFFMANN, L.: *Kommunikationsmittel Fachsprache. Eine Einführung*. Berlin: Akademie – Verlag, 1987. ISBN 3-05-000417-7

HOFFMANN, L.: Fachsprachenlinguistik zwischen Praxisdruck und Theoriebedarf. In: *Deutsch als Fremdsprache*, 1991, č. 3, s. 131 – 139.

HOFFMANN, L.: Fachsprachen und Gemeinsprache. In: *Fachsprachen*. Berlin; New York: de Gruyter, 1998, s. 157 - 167. ISBN 3-11-011101-2.

CHORVÁT, J.: Zur figurativen Motivation in Wirtschaftsdeutsch. In: *Acta linguistica N° 1*. Banská Bystrica: Ekonomická fakulta Univerzity Mateja Bela, 1997, s. 7 – 12. ISBN 80-8055-014-X.

JAUCH, G.: *Gabler-Kompakt-Lexikon Recht: 2200 Rechtsbegriffe nachschlagen, verstehen, anwenden*. Wiesbaden : Gabler, 1992. ISBN 3-409-29155-5.

JURČÁKOVÁ, E.: Wirtschaftsdeutsch im Deutschunterricht. In: *Ökonomika a cudzie*

jazyky. Cudzie jazyky a odborná jazyková výučba v krajinách strednej a východnej Európy. Banská Bystrica : REPRO-HUPE, 1998, s. 38 - 41. ISBN 80-8055-028-X.

JURČÁKOVÁ, E.: Komunikačné konflikty v odborných prekladoch. In: *Retrospektívne a perspektívne pohľady na jazykovú komunikáciu*. (3. konferencia o komunikácii Banská Bystrica – Donovaly 11.-13. septembra 1997), 2 diel Banská Bystrica: 1999, s. 54-57.

KÖHLER, C.: Zum Gebrauch von Modalverben und Passivfügungen in der deutschen Fachsprache der Technik. 1970. In: Hahn, W.: *Fachsprachen*. Darmstadt : Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1981, s. 239 - 261. ISBN 3-534-07141-7.

LOFFAYOVÁ, D.: Transformačné vzťahy pri vzniku zhodného prívlastku v nemčine. In: *Notitiae Novae Facultatis Iuridicae*. Banská Bystrica: Právnická fakulta UMB, 2000, s. 133 - 137. ISBN 80-8055-356-4.

MATZKE, B.: Die Modalität der Fügung „sein + zu + Infinitiv“ in juristischen Texten. In: *Deutsch als Fremdsprache*, 1988, č. 25, s. 72 – 74.

MEDEOVÁ, H.: Einige Verständlichkeitsprobleme der deutschen Rechtssprache und ihre Behandlung im Rechtsdeutschunterricht. In: *Ökonomika a cudzie jazyky*. Cudzie jazyky a odborná jazyková výučba v krajinách strednej a východnej Európy. Banská Bystrica : REPRO-HUPE, 1998, s. 80 - 85. ISBN 80-8055-028-X.

MÖHN, D.: Determinativkomposita und Mehrwortbenennungen im deutschen Fachwortschatz. In: *Jahrbuch Deutsch als Fremdsprache* 12/1986, s. 111 – 131.

MÖHN, D.: Fach- und Gemeinsprache. Zur Emanzipation und Isolation der Sprache. In: Hahn, W.: *Fachsprachen*. Darmstadt : Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1981, s. 172 – 217. ISBN 3-534-07141-7.

MÖHN, D. - PELKA, R.: *Fachsprachen. Eine Einführung*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 1984. ISBN 3-484-25130-1.

MÖHN, D.: Fachsprache als Gruppensprache. In: *Fachsprachen*. Berlin; New York: de Gruyter, 1998, s.150 - 156. ISBN 3-11-011101-2.

NOVÁKOVÁ, T.: K teórii vyučovania odborného prekladu a tlmočenia v odbore prekladateľstva a tlmočníctva. In: *Cizí jazyky ve škole*, 1985/86, s. 241 – 242.

NOVÁKOVÁ, T.: Niektoré otázky profilu absolventa študijného odboru prekladateľstva a tlmočníctva. In: *Vysoká škola*, 1985/86, s. 174 – 177.

NOVÁKOVÁ, T.: Tlmočenie : teória – výučba – prax. Bratislava: UK pre Filozofickú fakultu UK, 1983. 171 s. ISBN 80-223-0348-8.

NOVÁKOVÁ, T.: Zur Textanalyse. In: *Zborník z konferencie učiteľov nemeckého jazyka*. Bratislava: SPN, 1985, s. 40 – 42.

NOVÁKOVÁ, T.: Zur übersetzungsrelevanten Textanalyse. In: *Beiträge zur germanistischen Forschung DDR – ČSSR, 1983/84*, s. 18 – 33.

NOVÁKOVÁ, T.: *Konzekutívne tlmočenie*. Bratislava : Polygrafické stredisko UK , 1993. ISBN 80-223-0699-1.

NOVÁKOVÁ, T.: *Simultánne tlmočenie*. Bratislava : Polygrafické stredisko UK , 1993. ISBN 80-223-0650-9.

- NOVÁKOVÁ, T.: Ein kurzes Plädoyer für das unterrichtliche Dolmetschen. In: *Begegnungen*, roč. 9, č. 2, 2000, s. 15 – 17.
- OKSAAR, E.: Das Postulat der Anonymität für den Fachsprachengebrauch. In: *Fachsprachen*. Berlin; New York: de Gruyter, 1998, s. 397 - 401. ISBN 3-11-011101-2.
- PUNKKI-ROSCHE, M.: *Nominalstil in populärwissenschaftlichen Texten. Zur Syntax und Semantik der komplexen Nominalphrasen*. Frankfurt am Main : Lang, 1995. ISBN 3-631-47922-0.
- ROELCKE, T.: *Fachsprachen*. Berlin : Erich Schmidt, 1999. ISBN 3-503-04932-0.
- SIMON, H. - FUNK-BAKER, G.: *Einführung in die deutsche Rechtssprache*. München: Beck, 1999. ISBN 3-406-44558-6
- ŠAVELOVÁ, J.: „The Use of Synonyms in Business Documents“. Ders.: *Acta Universitatis Matthiae Belii. Zborník Fakulty humanitných vied*. Banská Bystrica. 1999, 29 – 35.
- VAJIČKOVÁ, M.: *Lexikalisches Grundwissen in Sprachsystem und Sprachgebrauch*. Bratislava : Pedagogická fakulta Univerzity Komenského, 1996. ISBN 80-88868-12-2.
- VAJIČKOVÁ, M.: Phraseologische Varianten, Aktualisierungen und Modifikationen in der deutschen Gegenwartssprache unter fremdsprachendidaktischen Aspekten. In: *LernSprache Deutsch*, 1998, č. 1 – 2, s. 1 – 20.
- VAJIČKOVÁ, M.: K príprave odborných prekladateľov na pedagogickej fakulte UK v Bratislave. In: *Odborná komunikácia v zjednotenej Európe*. Zborník referátov z medzinárodného seminára Banská Bystrica 2.- 3. októbra 2002. Banská Bystrica – Praha : 2002, s. 107 – 109. ISBN 80-8055-693-8.
- VAJIČKOVÁ, M.: K niektorým znakom lexikálnej roviny právnych textov na pozadí nemčiny a slovenčiny. In: *Odborná komunikácia v zjednotenej Európe*. Zborník referátov z medzinárodného seminára Banská Bystrica 2.- 3. októbra 2002. Banská Bystrica – Praha : 2002, s. 110 – 113, ISBN 80-8055-693-8.
- VAJIČKOVÁ, M.: *Handbuch der deutschen Phraseologie*. Bratislava: Pedagogická fakulta Univerzity Komenského, 2002. ISBN 80-89113-04-4.
- VIDOVÁ, A.: Zur Syntax und Semantik der Attribute im Wirtschaftsdeutschen. In: *Ökonomik a cudzie jazyky*. Cudzie jazyky a odborná jazyková výučba v krajinách strednej a východnej Európy. Banská Bystrica : REPRO-HUPE, 1998, s. 111 – 115. ISBN 80-8055-028-X.
- WILSS, W.: Adjektiv/Substantiv-Kollokationen. Gemeinsprachliche und fachsprachliche Aspekte. In: *Fachsprache*, 1998, č. 3 – 4, s. 142 – 148.

Názov: Morfológicko-syntaktické a textové aspekty nemeckého
právneho jazyka

Autor: PhDr. Alena Ďuricová, PhD.

Recenzenti: Doc. PhDr. Taida Nováková, CSc.
Doc. PhDr. Mária Vajičková, CSc.

Náklad: 100 ks

Rozsah: 64 strán, 3,22 AH; 3,73 VH

Formát: A5

Vydanie: prvé

Rok vydania: 2003

Vydavateľ: Univerzita Mateja Bela, Fakulta humanitných vied,
Banská Bystrica

Sadzba a tlač: Bratia Sabovci s.r.o., Zvolen

ISBN 80-8055-799-3

EAN 9788080557997

9 788080 557997

ISBN 80-8055-799-3